

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Havelková

Zásady společenského chování a vystupování

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Izabela Noveská

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2010 - 2013

BACHELOR THESIS

Kateřina Havelková

Principles of social behavior and manners

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
Mgr. Izabela Noveská

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 20.3.2013

Kateřina Havelková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce Mgr. Izabele Novské za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá historií společenského chování i rétoriky. Rozebírá komunikaci jako takovou a zahrnuje porovnání verbální a neverbální komunikace, mimoslovní tabu a gestikulace v globálu, osobnost řečníka a jeho vystupování, společenské chování v kontaktu s druhými lidmi, kontakty se světem, prohršky proti etiketě a profil ušlechtilého společníka.. Praktická část na základě dotazníků zkoumá vzdělanost žáků 8. tříd základních škol na Mělnicku ohledně společenského chování.

Klíčové pojmy

Dotazník, etiketa, kontakt, mladší, muž, rétorika, řeč, řečník, společenské chování, společnost, starší, žena.

Annotation

The bachelor thesis in its theoretical part deals with the history of social behavior and rhetoric. It analyzes the communication itself and includes the comparison of verbal and nonverbal communication, nonverbal gestures and taboos seen from different perspectives. It also includes speaker's personality and his manners, social behavior in contact with other people, contacts with the world, and offenses against the etiquette and profile of a noble companion. The practical part is based on surveys of students examines education 8th elementary school classes in Mělník regarding social behavior.

Key words

Contact, elderly, etiquette, man, questionnaire, rhetoric, rhetorician, social behavior, society, speech, woman, younger

OBSAH

ÚVOD	8
1 POJEM ETIKETA, JEJÍ HISTORIE	10
1.1 Vznik a vývoj společenského chování.....	12
2 RÉTORIKA A KOMUNIKACE	14
3 KOMUNIKACE NEBOLI DOROZUMÍVÁNÍ SE	17
3. 1 Neverbální komunikace	18
3. 2 Verbální komunikace - řeč	21
3. 3 Mimoslovní tabu a gestikulace v globálu	52
4 OSOBNOST ŘEČNÍKA A JEHO VYSTUPOVÁNÍ	24
5 SPOLEČENSKÉ CHOVÁNÍ V KONTAKTU S DRUHÝMI LIDMI	27
5.1 Zdravení.....	28
5.2 Podání ruky	29
5.3 Kdo, komu, kdy dává přednost	30
5.4 Jak se představujeme	31
5.5 V kině, divadle, na výstavě.....	33
5.6 Veřejné dopravní prostředky	35
6 KONTAKTY SE SVĚTEM	36
7 PROHŘEŠKY PROTI ETIKETĚ	40
8 PROFIL UŠLECHTILÉHO SPOLEČNÍKA	42
9 VÝZKUM	44
9.1 Výsledky výzkumu	45
9.2 Interpretace a diskuze výsledků	58
9.3 Závěr výzkumu	58
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	61
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	63
SEZNAM PŘÍLOH	64

ÚVOD

Pro vypracování bakalářské práce si autorka vybrala záměrně téma „Zásady společenského chování a vystupování“, neboť ji samotnou pozastavuje chování mnohých lidí okolo sebe. Jelikož vyhledává kontakt s druhými, ale mnohdy ji zarazí právě jejich neznalost základů slušného chování. Každý by měl mít vštípené základy etikety již od svých rodičů, popřípadě ostatních členů rodiny. Ve společnosti je pak velmi nevhodné, když opravdu nemáme ani slušné vychování. A co potom ty další generace? Etiketa je tak nedílnou a velmi často i neuvědomovanou součástí našeho života a proto je dobré o ní vědět. Neznalost pravidel slušného chování je projevem neúcty k druhým lidem, ale také k sobě samému. Neustále se pohybujeme mezi lidmi a proto je velmi důležité ctít pravidla, která se ustálila v průběhu společenského soužití lidí. Již v minulosti lidé pochopili, že pokud spolu chtějí v dobrém vycházet, musí být k sobě navzájem ohleduplní a nedělat druhým to, co by jim nějak uškodilo. Pro každého, by tak mělo být přirozené, například pozdravit svého známého, či profesora ve škole a zvláště u mužů dát žene při vcházení přednost.

Cílem práce bude posouzení významu společenské etikety. Analýza a osvojení umění komunikace a správného vystupování na veřejnosti. Proto začala vznikat nejen pravidla společenského chování, ale i pravidla silničního provozu, vyhlášky a jiná nařízení. Za jejich porušení pak následují sankce. U porušení etikety žádný trest nehrozí, můžeme se ale velmi rychle setkat s rozladěním přítomné společnosti a jejich pohrdavými výrazy.

Práce je psána teoreticko-praktickým postupem a člení se devíti hlavními kapitolami i včetně kvantitativního výzkumu. První kapitola teoretické části nás seznamuje s historií etikety a jejím samotným pojmem. Jedná se o nástin, jak nás etiketa již od prvních vzniků společnosti obklopovala, jelikož pro opravdové poznávání přítomnosti je třeba dobře pochopit i minulost. Důvody proč a jak něco konkrétního vůbec vzniklo. Nemělo by stačit se jen spokojit s tím, že něco prostě existuje. Druhá kapitola se věnuje rétorice a komunikaci, kde je zmíněna historie samotného řečnictví. Následující třetí kapitola s názvem Komunikace, nebo-li dorozumívání se zabývá tím, jak samotný komunikační přenos vzniká a co je k němu potřebné.

Návaznými jsou dvě podkapitoly s tématem neverbální a verbální komunikace. Třetí podkapitola nastiňuje mimoslovní tabu a gestikulace v globálu. Rozebírá, co je nepřipustné v jiných částech světa.

Osobnost řečníka a jeho vystupování obsáhne pátá kapitola, které obsahuje i prezentační pro dobrého řečníka. V této části se autorka věnuje i trémě, která může řečnický výstup velmi ovlivnit.

Kapitola pátá bude o společenském chování v kontaktu s druhými lidmi. Rozebere tak určité situační modely základů společenského chování, jakými je například zdravení, podání ruky a podobně. Následující kapitola vypovídá o kontaktech se světem. Ne vše, co se u nás v České republice zdá být společensky vhodné, je přípustné i v jiných zemích. Prohřešky proti etiketě bude zahrnovat kapitola sedmá a o profilu ušlechtilého společníka se autorka rozepíše v kapitole osmé, kde upozorňuje na nešvary mužů ve společnosti a jak tomu nejlépe předejít, aby nezpůsobili nějaký společenský trapas.

V praktické části bude proveden empirický výzkum prostřednictvím dotazníků zahrnující otázky spojené se společenským chováním. Jedná se převážně o nastínění modelových situací, které mají dokončit dle svého uvážení. Jako výzkumný vzorek byly vybráni žáci osmých tříd základních škol mělnického kraje.

TEORETICKÁ ČÁST

1 POJEM ETIKETA A JEJÍ HISTORIE

Zásady společenského chování jsou něčím, co v nejširším pojetí slova smyslu podmiňuje existenci lidské společnosti jako celku. Něco, bez čeho nelze utvořit a vést žádnou společnost. Zásady společenského chování, nebo-li jiným slova etiketa.

Etiketu Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost definuje jako „pravidla společenského chování.“¹ Podle Špačka² je etiketa³ „soubor historicky vytvářených a tradicí ustálených pravidel chování.“

Dle Ječného⁴ je etiketa „souhrn společenských zvyklostí, které nás chrání před společenským úrazem.“

Etiketa se vždy odvíjí od celkové atmosféry doby, od způsobu rozdělení moci a od sociální struktury společnosti. Slušné společenské chování se odráží ze společenských norem platných v určitém kulturním prostředí.

Normou se rozumí závažný požadavek týkající se nějakého chování. Jandourek⁵ ve své knize uvádí, že každá norma má v sobě rozlišuje roli toho, kdo ji ukládá a toho, komu je určen a situaci se kterou je spojena. Příznačně volí příklad z oblasti slušného chování. Tyto normy nemusí být psané. „*Není např. žádný zákoník, kde by bylo napsáno, jak se máte pro určité situace oblékat nebo jakou máte dodržovat vzdálenost od druhého, když s ním hovoříte. Přesto přestoupení těchto nepsaných norem, by mohlo mít pro „provinilce“ nepříjemné následky.*“⁶ Při běžném společenském styku si však ani neuvědomujeme, že dodržujeme normy společenského chování.

¹ Jiný význam slov etiketa je nálepka s údaji na láhvi či na jiném obalu.

² ŠPAČEK, Ladislav. *Velká kniha etikety*. 1.vyd. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 6. ISBN 80-204-1333-2.

³ MEJSTRÍK, V. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 3. vyd. Praha: Academia, 2003, s. 79. ISBN 978-80-200-1080-3.

⁴ JEČNÝ, D. *Společenský styk pro střední ekonomické školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1987.s. 15.

⁵ JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 60. ISBN 80-717-8749-3.

⁶ Tamtéž s. 60

Tyto normy jsou člověku vštěpovány již od dětství. Při čemž platí, že pravidla etikety na rozdíl od právních norem, jsou závazná pouze pro ty, kteří jsou ochotni se jimi řídit.

Slovo etiketa, jakožto soubor pravidel chování získalo svůj význam „*díky praxi na francouzském dvoře, kde se používaly étiquettes (lístky,) na nichž bylo zaznamenáno pořadí osob připuštěných ke dvoru, kvůli zachování předepsaného pořadí hodností. Vytvořily tak základ později rozšířeného soupisu hodností. Prohřešky proti řádu hodností a s ním souvisejícími ustanoveními byly stručně nazývány prohřešky proti etiketě.*“⁷ Shodným způsobem vysvětluje původ slova i Formáčková⁸, podle které je slovo etiketa starofrancouzského původu a pochází ze slova estiquer (přípevnit nebo vyvěsit) a jednalo se o vyvěšení pravidel pro strážce a vojsko u královského dvora. Z této etymologie vycházejí i starší definice slova etiketa, které zdůrazňují jeho spojení s vyšší společností. Moderní pojetí etikety už není pojem spojen s vyššími společenskými vrstvami, etiketa je vnímána jako souhrn pravidel slušného společenského chování a chování v pracovním styku, kterými se v ideálním případě všichni řídí.⁹

Společenské chování je „*schopnost člověka reagovat na různé situace, které se ve společenském styku vyskytují. Tato reakce odpovídá, resp. má odpovídat zvyklostem a pravidlům uznávaným v určité společnosti nebo její části, v níž se právě nacházíme.*“¹⁰ Společností požadované a obecně přijímané chování je *chováním slušným*.

V literatuře se opakovaně setkáváme s rozlišením pojmů slušnost a zdvořilost. Slušnost je chápána něco, co bývá člověku vrozeno, kdežto zdvořilosti se musíme naučit a je to vnější výraz naší vnitřní slušnosti. Společenským taktem pak rozumíme umění přizpůsobovat pravidla zdvořilosti individuálním situacím.

⁷ SCHÖNFELDT, S. *Dobré mravy opět v kurzu*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2005, s. 61. ISBN 80-249-0582-5.

⁸ FORMÁČKOVÁ, M., ZINDELOVÁ, M. *Vysoká škola bontonu: 500 tipů do pohody (i nepohody)*. Praha: XYZ, 2006, s. 9. ISBN 80-868-6461-8.

⁹ Tamtéž s. 10

¹⁰ ŠRONĚK, I. *Etiketa a etika v podnikání*. 1. vyd., Praha: Management Press, 1995, s. 13. ISBN 80-856-0394-2.

1.1 Vznik a vývoj společenského chování

Od prvopočátku vzniku lidské společnosti se formovaly určité zvyklosti, rituály a způsoby chování, které napomáhaly přežití lidského druhu. Tak, jak se vyvíjel rod *homo*, vyvíjely se i způsoby chování.

Klíčovým prvkem v každé fungující společnosti je snaha o dorozumění. Bez toho, abychom se „domluvili“ s druhými, nemáme šanci být právoplatnými a uznávanými členy lidské společnosti. Různé zdvořilostní formy existovaly již v prvobytně pospolné společnosti, kde sloužily jako signalizace přátelských, či nepřátelských úmyslů. I jen pouhé nepoužití takového signálu, už mohlo být vnímáno jako nepřátelské gesto. V takovéto společnosti panovala rovnost ve způsobu chování.

S dalším rozvrstvením společnosti na kmenové náčelníky a jiné vládnoucí vrstvy bylo vyžadováno od nižších vrstev výrazných projevů úcty a oddanosti.

V otrokářské společnosti byla nerovnost v chování ještě více prohloubena. Všechny formy vzájemného styku mezi otroky, řadovými občany a vládnoucí vrstvou obsahovaly projevy nadřazenosti a podřazenosti. Ve středověku se diferenciaci společnosti dále prohlubovala a uplatňovaly se složité formy společenského styku. *„Nejpřísnější a nejkomplicovanější pravidla vládla na dvorech panovníků a mezi šlechtou. Od útlého dětství šlechtických dětí se součástí jejich průpravy pro život stala výuka etikety – chování ve společnosti. Vždyť některé funkce osobní služby panovníkovi vykonávali pouze šlechtici, kteří museli ovládat vědu dvorní etikety do nejmenších podrobností.“¹¹*

S přeměnou feudalismu na společnost kapitalistickou některé zvyky zanikly, jiné se zachovaly. Pomalu zanikala nerovnost daná původem a vznikalo rozlišení podle socioekonomického statusu dané schopnostmi a majetkem. V průběhu 20. století začalo docházet k různému rozměňování a prolínání společenských tříd.

Rozdíly v etiketě už nejsou tak veliké, vyjma oficiálního diplomatického protokolu na státní a mezinárodní úrovni.

¹¹ SMEJKAL, V. *Lexikon společenského chování*. 1. vyd., Praha: Grada, 1993, s. 218. ISBN 80-856-2338-2.

Změnám v společenském chování horních vrstev společnosti, ke kterým došlo v průběhu 13. a 19. století se velmi podrobně věnoval ve své studii *O procesu civilizace* německý sociolog Norbert Elias. Na příkladu jídelních zvyklostí, konkrétně na jedení polévky např. ukazuje, jakým způsobem se zvyky nejvyšších společenských vrstev přenášely postupem času do vrstev lidových. I takový samozřejmý zvyk jako je požívání polévky lžící z talíře, prošel vývojem. „*Polévka se nejprve často pije, ať už ze společného hrnce nebo z naběraček, ze kterých srká více lidí. V kurtoazních textech se předepisuje užívání lžice. Ale i lžice nejspíše zpočátku sloužila více strážníkům. Další krok v před naznačuje citát z Calvacie z roku 1560, který tvrdí, že mezi německé zvyky patří dávat každému stolovníkovi vlastní lžici. Další etapu ilustruje Courtinův výrok z roku 1672. Polévka se nyní už nejí přímo ze společné mísy. Každý si nabere trochu na vlastní talíř.*“¹² Dvorská společnost tedy ve středověku vytvářela určité modely chování, postupem času tyto zvyky přejímá i širší společnost, která si je samozřejmě přetvářela dle vlastních potřeb.

¹² ELIAS, N. *O procesu civilizace/I.: sociogenetické a psychogenetické studie*. 1. vyd. , Praha: Argo, 2006, s. 338. ISBN 80-720-3838-9.

2 RÉTORIKA A KOMUNIKACE

Kořeny rétoriky sahají až do období antiky, hlavně ve starém Řecku a později v Římě. Již ve starověku patřila schopnost moudře a působivě hovořit na veřejnosti mezi vlastnosti zdatného muže. Rétorika vzkvétala zároveň s demokracií. O její důležitosti svědčí použití slova „*rétor*“ v souvislosti s označením politika. Jelikož v Athénách se musel před soudem obhajovat každý sám. Již od 5. století před naším letopočtem se rétorika začala rozvíjet i teoreticky jako nauka. Například logografové poskytovali soudním klientům mimo právní rady i výuku působivého sestavení a následného přednesení soudní obhajoby.

Ve starém Řecku se o rozmach rétoriky zasloužili především sofisté, takzvaní „*učitelé moudrosti*“. Zakládaly rétorické školy, kde se rétorika přednášela společně s gramatikou, literaturou a dalšími předměty. Proti sofistům, jež kladli důraz v první řadě na slohovou a přednesovou stránku projevu, vystupovali Sokrates (469 – 399) a jeho žák Platón (427- 347). Významnými díly Rétorika a Poetika se pro rétoriku zasloužil vychovatel Alexandra Velikého, Aristoteles (384 - 322), který byl žákem Platóna. Avšak největším řečníkem té doby byl Demosthenes (384 – 322), ač je o něm známo, že byl vlastníkem slabého hlasu a měl vadnou výslovnost, nesetkal se tak ve svých začátcích s řečnickými úspěchy. Díky intenzivnímu cvičení, dokázal být příkladem ostatním řečníkům. Demosthenes byl také bojovníkem za svobodu proti Filipu Makedonskému. Přípravy na vystoupení měl velmi důkladné a přednes byl fascinující.¹³

Vrcholu dosáhla antická řecká rétorika ve 4. století před naším letopočtem. Vypracovala se k rozlišování tří druhů projevů;

- a) poradní (zejména politické)
- b) soudní
- c) oslavné (příležitostné)

V době, kdy Athény ztratili politickou nezávislost a Řecko se dostalo pod římskou moc, vymizela svoboda projevu a spolu s ní i angažované řečnictví. Většina učitelů řečnictví se však uchytila v Římě, kde o něj zájem stále vzrůstal. Na rozvoji a utváření římské

¹³ HUBÁČEK, J. *Jak mluvit a přednášet*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1983. s. 132.

rétoriky se podíleli především Marcus Tullius Cicero (106 – 43), Marcus Fabius Quintilianus (55 – 120).¹⁴

U nás se o řečnictví zajímal například Konrád Waldhauser, Jan Hus, Jan z Rokycan, Jan Želivský. Postupem času se začala rétorice věnovat Jednota českobratrská; proslulým se stal spis jejího biskupa Jana Blahoslava – *Vady kazatelův* (1571). Samotný Jan Amos Komenský předkládá teorii řečnictví ve spise *Zpráva a naučení o kazatelství* (1651).

„Řečník má vybrati, co mluvíti se má, a co nemá, odvěsiti, a co přednášeti se má, v náležitý pořádek uvésti.“¹⁵

Ve středověku se na univerzitách rozvíjelo takzvané akademické řečnictví. Rétorika byla jedním z hlavních a základních studijních předmětů. S příchodem buržoazie se řečnictví začalo využívat hlavně v politické sféře. S přílivem marxismu byla vnesena do řečnické praxe revolučnost, která se ukázala jak v obsahu, tak i ve formě. Jeho zakladatelé Karel Marx i Bedřich Engels byli kvalitními rétory, stejně jako další osobnosti spolu s Vladimírem Iljičem Leninem, pro něhož bylo v porovnání s Marxem a Engelsem charakteristické větší využití mimojazykových prostředků, hlavně těch kinetických.¹⁶

V 19. století se stále více stává rétorika součástí výchovy osob společenské elity ke vhodnému a efektivnímu použití národního jazyka. Rétorika však našla i své odpůrce v zastáncích racionality a filosofech. Velká spousta zvučných jmen, jako byl například Immanuel Kant, Johann Wolfgang von Goethe a Friedrich Nietzsche kritizuje, že samotná nauka o mluvě je šalivé umění, které nepřesvědčuje, ale přemlouvá. Nicméně hlavně ve Francii a v Anglii vyšlo několik učebnic a rétorika byla přednášena jak na školách tak i prostřednictvím soukromých učitelů.

Roku 1820 publikuje Josef Jungmann (1773-1847), významná osobnost národního obrození „českou systematickou učebnici výmluvnosti“, jež nese název „*Slovesnost*“.. Byl profesorem rétoriky a literatury na gymnáziu. Využil tak možnosti vládního

¹⁴ HUBÁČEK, J. *Jak mluvit a přednášet*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1983. s. 132.

¹⁵ KOMENSKÝ, J. A. In: MAŘÍKOVÁ, M. *Rétorika-manuál komunikačních dovedností*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2000. s. 17. ISBN 80-86419-03-7

¹⁶ HUBÁČEK, J. *Jak mluvit a přednášet*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1983. s. 135.

nařízení z roku 1816, která dávalo možnost výuky v češtině.¹⁷ Je také autorem Česko - německého slovníku. Prostřednictvím tohoto díla prokázal bohatost a rovnocennost českého jazyka ve srovnání s ostatními světovými jazyky.¹⁸

Výše zmiňované Jungmannovo dílo je posledním velkým českým dílem, věnující se rétorice jako vědní disciplíně.

„Výmluvnost jest způsobnost o každé věci dobře, zákonům výmluvnosti přiměřeně mluvit nebo psáti. Kdo tak mluví a píše, ten výmluvný slove. Kniha pak nebo pravidlo učící tak mluvit a psáti, slují nauka výmluvnosti.“¹⁹

K atributům řečníka dle Jungmanna patří:

- a) *„znalost tématu řeči,*
- b) *všeobecné vzdělání,*
- c) *schopnost logicky uvažovat,*
- d) *schopnost psychologicky působit,*
- e) *vysoké morální kvality,*
- f) *znalost jazyka,*
- g) *hlasové a intonační schopnosti.“²⁰*

Rétorika postupem času přichází o svou celistvost a dělí se na jednotlivé obory. Začíná se pomalu vytrácet z programů středních a vysokých škol. Učí se jen doplňkově v jiných předmětech. Druhá polovina 20. století ovšem vede k velké změně a rétorika se dočká opět svého místa v osnovách především na středních a vysokých školách.²¹

¹⁷ ŽANTOVSKÁ, I. *Jazyková komunikace v dějinách lidstva*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. s. 115. ISBN 978-80-86723-55-6.

¹⁸ BUCHTOVÁ, B. *Rétorika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a. s. , 2006. s. 23. ISBN 80-247-0868-X

¹⁹ JUNGSMANN, J. In: MAŘÍKOVÁ, M. *Rétorika*, s. 17. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2000. ISBN-80-86419-03-7.

²⁰ MAŘÍKOVÁ, M. *Rétorika – Manuál komunikačních dovedností*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2000. s. 17. ISBN 80-86419-03-7.

²¹ Tamtéž s. 18.

3 KOMUNIKACE NEBOLI DOROZUMÍVÁNÍ SE

Další složkou ovlivňující společenský úspěch popřípadě i neúspěch je komunikace, lépe řečeno naše komunikativní dovednosti. Nazýváme tak sdělování zpráv v mezilidském styku. V odborné literatuře může nalézt definici jako výměnu významů mezi lidmi, která se uskutečňuje především prostřednictvím jazyka a je možná v míře, v níž mají individua společné poznání, potřeby, postoje. Komunikace může být jednostranná a oboustranná, dle směru kterým jdou předávány informace.

V procesu komunikace procházejí údaje několika transformacemi:

- a) samotný výběr informací ke sdělování
- b) sestavení zprávy (z vět, slov i symbolů...)
- c) zakódování do kódu známého příjemci (český jazyk, kouřové signály, Morseova abeceda, odborný slang...)
- d) přenos prostřednictvím kanálu (rozmluva, telefon, papír...)
- e) zpětný proces dekodování a uložení sdělení do vědomí příjemce²²

V jakémkoliv bodě tohoto řetězce může dojít ke zkreslení. Jedná se o takzvaný šum. Aby naše informace byla v pořádku přenesena, musíme zvolit takové složení zprávy, kódování a komunikační kanál, jež dokáže zabezpečit posluchačům jeho úplné pochopení. Zásadní otázkou úspěchu komunikace je existence zpětné vazby, díky níž se může vysílající účastník přesvědčovat o úspěšnosti komunikace a reakcích samotného příjemce zpráv. Komunikace je zvláště závažnou složkou mezilidských vztahů, někdy je možné říci, že všechno naše chování je komunikování

Komunikovat tak můžeme nejen sdělováním slov, řečí, psaním, což je verbální komunikace. Další možností je neverbální komunikace, která se obejde beze slov, dokonce bez vydání jakýchkoliv zvuků.²³

²² SMEJKAL, V. *Lexikon společenského chování*. Praha: Grada, 1998, s. 47 ISBN 80-7169-503-3.

3.1 Neverbální komunikace

Neverbální komunikace je historicky starší, než-li komunikace verbální. Můžeme i říci, že k ní dochází při mezilidském styku dříve a mnohokrát častěji, než ke komunikaci za použití slov a řeči. Aby se dali dva lidé společně vůbec do řeči, musí dojít k výměně informací prvotně mimoslovním způsobem. Lidé tak dají nejprve najevo svým výrazem ve tváři, jak se cítí a podle toho přitahují, či odpuzují možného budoucího partnera pro komunikaci.²⁴

Prostředky neverbální komunikace:

a) Blížkost, nebo oddálení

Jak daleko od sebe lidé stojí, nám odráží jejich vzájemný vztah. S někým se dokážeme bavit v co nejbližší, ba i nejintimnější vzdálenosti a naopak jiné osoby si držíme tak zvaně dál od těla. Každý z nás má okolo sebe pomyslně vytyčenou určitou vzdálenost, kterou považuje za své území. Stejně jako u zvířat, je i u lidí tato míra odlišná. Pokud ji někdo překročí a dostane se tak do našeho intimního kruhu, vyvolá to v nás zápornou či kladnou reakci.

Při pohybu mezi lidmi se snažíme neustále o to, abychom nevnikli někomu druhému do jeho osobní zóny, nebo se vyhnuly přímým dotykům s neznámými lidmi. „*Když například jedeme v tramvaji, držíme se tyče. Pokud se někdo chopí vedle nás tyče tak, že se dotkne naší ruky, naše první a automatická reakce bude oddálit svoji ruku.*“²⁵ Využíváním této vzdálenosti můžeme s lidmi i manipulovat. Kupříkladu když budeme chtít někomu naznačit, aby nás následoval či před námi ustupoval.

²³ SMEJKAL, V. *Lexikon společenského chování*. Praha: Grada, 1998. s. 48. ISBN 80-7169-503-3

²⁴ SMEJKAL, V. *Abeceda společenského chování*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1989. s. 49. ISBN 80-7012-006-1.

²⁵ SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. Praha: Grada, 1998. s. 49. ISBN 80-7169-503-3.

b) Tělesný kontakt

Je velice běžnou součástí naší komunikace a jednání s lidmi. Je součástí různých pozdravů, ale slouží také k přenosu zpráv odlišného charakteru. Můžeme tak vyjádřit svůj postoj, názor a podobně. Druhů tělesného kontaktu je velká spousta. Například podání nebo políbení ruky, další polibky na pus, čelo a tak dále. Stejně tak i pohlazení, poplácání po zádech, či facka i odstrčení.

Důležité je si uvědomit, že právě i tělesný kontakt je jedním z činitelů, dle kterých si o nás druzí udělají první dojem. Přeci jen se jedná o více intimnější kontakt, a tak mu přiřkládáme větší váhu, než třeba vzdálenějším gestům a pohybům hlavy.

c) Vzájemná poloha dvou lidí

Určuje se osami a rovinami těl a stejně tak jako postoj těla vypovídá o vzájemném vztahu hovořících lidí a jejich momentálních stavech.²⁶

Dle vzájemné polohy je možno posoudit, zda se spolu lidé hádají nebo mají vůči sobě nevráživé pocity. Můžeme vyčíst i vztah podřízenosti a nadřízenosti.

d) Pohyby rukou, gestikulace

Jsou neodmyslitelnou součástí doprovázející hovor, monolog, diskusi, přednášku i projev. Používají se široká, rozmáchlá gesta až úplná nehybnost. Souvisejícím prvkem je nejen míra gestikulace, ale i její dynamika – prudkost, zrychlování, zpomalování, zaměření gest.

e) Kývání hlavy

Znázorňuje naše přitakávání nebo nesouhlas s tím, co nám druzí říkají. Hlavou vrtíme při nesouhlasu, vrtíme, skláníme nebo ji hrdě zdvíháme, čímž naznačujeme svůj postoj i vnitřní rozpoložení.

f) Obličej a jeho mimika

Je naprosto nejbohatším zprostředkovatelem neverbálních zpráv. Je jakýmsi zrcadlem, které nastavujeme druhému a v němž se odráží i naše duševno. Dolní část obličeje nám ukazuje úsměv a smích, jenž může být upřímný i ironický.²⁷

²⁶ SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. Praha: Grada, 1998. s.51. ISBN 80-7169-503-3.

²⁷ Tamtéž s. 51

Úšklebkem nebo pousmáním vyjadřujeme náš vztah k druhé osobě a k tomu, co říká, aniž bychom museli vydat hlásku. V horní části obličeje, především na čele uvidíme vnitřní stav osob, jejich starosti a problémy.

Nejpodstatnějším prvkem v procesu komunikace jsou oči. Jsou i tím prvkem, na který se jako první zaměříme při pohledu na druhého člověka. Děláme to tak úplně automaticky a instinktivně. I v případě, když muž zahlédne dokonalou slečnu bude první pohled směřovat do očí a pak až vyhledá ony zajímavější části těla. Samotné rčení „z očí do očí“ taktéž podporuje představu o významnosti pohybů očí koule, víček, obočí a jejich blízkého okolí spolu s kořenem nosu. Pozorujeme kam, kdy a jak dlouho se člověk dívá i jak často se s pohledem vrací. Samotný pohled z očí do očí je zvláště nabitý emocemi a liší se dle vzdálenosti lidí od sebe, pohlavím a dalšími faktory.

g) Vzhled a upravenost

Taktéž patří k projevům neverbální komunikace. Dle našeho vzhledu a úpravy můžeme posoudit důležitost, která je přikládána dané situaci. Prostřednictvím oblečení měníme také naše pocity. Od pocitů plných nejistoty po zvláštní a slavnostní až po běžné, každodenní ba dokonce nepříjemné, plné zloby. K vzhledu je možno ještě připojit i vůni, zápach a další věci související s hygienou lidí.²⁸

h) První dojem

Když si přidáme ke všem předešlým bodům ještě vlastnosti hlasu a řeči, tělesnou soustavu, konstituci vzniká takzvaný první dojem. Je to souhrn poznatků a dojmů, jež si vytváříme jeden o druhém na základě vnějších projevů. Vzniká velmi rychle, dá se říci i během sekundy. Tímto primárním dojmem můžeme ovlivnit druhé lidi a připravit si tak základ rozhovor, žádost, oznámení. Takže zda se dostaneme vůbec k uplatnění svojí výmluvností záleží právě na prvním dojmu.²⁹

²⁸ SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. Praha: Grada, 1998. s. 51. ISBN 80-7169-503-

3.

²⁹ SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. Praha: Grada, 1998. s.52. ISBN 80-7169-503-3.

3.2 Verbální komunikace - řeč

S pojmem řeč jsou spojovány jak jazykové projevy, tak i mimo lingvistické, jež zahrnují vše, co se týká časové charakteristiky, vlastností hlasu a jiných zvuků. Níže jsou zmíněny jen ty obecné projevy, které doprovázejí naše slovní vyjadřování a přispívají ke sdělnosti a úspěchu naší komunikace.

Jsou jimi:

- a) *„rychlost slovní produkce*
- b) *rychlost odpovědi na otázku*
- c) *délka slovního projevu a délka pomlky*
- d) *poměr délek hovoru dvou lidí*
- e) *hlasitost*
- f) *tón hlady, zabarvení*
- g) *pauzy, slovní parazita a vata, chyby v řeči.*³⁰

Řeč je takzvanou symbolickou komunikací, která nemusí mít vždy jazykovou formu. V některých kulturách jsou vyjadřovací symboly třeba květiny, oblek, určitý způsob upravených vlasů a jiné. Veškeré složky komunikace musí být při projevu v harmonii s účinkem, kterého chceme dosáhnout. Zahrnuje to postoj těla, vzhled, gestikulace, výraz obličeje, hlasitost, slovní zásoba a obsah, který se chystáme sdělit. Pokud si nebudeme dávat pozor, může nám mimoslovní komunikace změnit celkové vyznění zprávy, nebo potlačit její účinek. Komunikace verbální se tedy naprosto neobejde bez té neverbální složky.

Proto se především při styku s neznámými lidmi musíme dopředu rozmyslet nad tím, čeho vlastně chceme dosáhnout, jakým dojmem nejlépe zapůsobit. Tomu pak přizpůsobíme a celkově sladíme celé vystupování.³¹

³⁰ SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. Praha: Grada, 1998. s.53-54. ISBN 80-7169-503-3

3.3 Mimoslovní tabu a gestikulace v globálu

Co se týče komunikačních stylů Romů, Afgánců, Vietnamců a dalších etnik jsou zcela odlišné od stylu obyvatel střední Evropy ve spustě směrů. Jelikož byly utvářeny v jiných podmínkách a vycházely ze zcela jiných tradic než naše české tradice a zvyky.³²

Velká spousta západních manažerů v arabském světě ztroskotala a získala pověst neotesance pouze z toho důvodu, že jim v sedě byly vidět podrážky bot. V arabském světě to je totiž považováno za nečisté.

V Japonsku si obchodníci zase mohou myslet, že už mají obchod zdárně uzavřen, neboť jej japonští hostitelé zahrnují velkou spoustou „souhlasného“ pokyvování a úsměvy. Dle japonské společnosti jde však o společenskou zvyklost, která jim přikazuje být ohleduplný vůči hostům a nemožnost vyslovení jednoznačného „ne“.

Co se týče Evropy, nejvíce se gestikuluje jižním směrem a o to méně pak na severu. V okruzích společností s uměřenou gestikulací je nelibě pociťována dramatická gestikulace a naopak. Kódy, jež dešifrují řeči těla, jsou prastaré a mění se velice pomalu. Neverbální komunikaci je proto nutno umět velmi dobře číst. Například potřesení hlavou v Indii do stran má odlišný význam. Jedno potřesení znamená souhlas, ale již několikanásobné rychlejší potřesení je výrazem nesouhlasu.

V Řecku se souhlas vyjadřuje otáčením hlavy zprava do leva a zpět, úplně stejně jako u nás dáváme najevo nesouhlas, jen trochu pomalejším tempem. Nesouhlas projevují jako u nás „ano“. My tento pohyb však začínáme shora a často jej opětuje. Je to jeden z nejdůležitějších odlišných projevů mimoslovní komunikace, o kterém bychom měli být před jednáním s Řeky poučeni.³³

„Sepjaté dlaně před tělem tak, aby prsty mířily vzhůru, mohou mít několikery význam. Jednak mohou vyjadřovat modlitbu nebo naznačovat, že se obracíme o pomoc k nebesům. Toto gesto, běžně rozšířené v křesťanských civilizacích, mělo původně

³¹ SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. Praha: Grada, 1998. s. 54. ISBN 80-7169-503-3

³² ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 16. ISBN 80-7178-648-9

³³ KOCOURKOVÁ, J. *Etiketa na cesty aneb jiný kraj, jiný mrav*. 1. vyd. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2009. s. 637. ISBN 978-80-87156-39-1

*připomínat spoutané ruce člověka, který padl do zajetí, kdy modlitba byla chápána jako výraz pokory.*³⁴

Dotyční se zavazovali, že budou sloužit Bohu jako otroci. Takovýto původní význam si dnes již neuvědomujeme. Sepjaté dlaně jsou pro nás dnes jako symbol zbožnosti a víry, který nahradil ještě starší gesto, při němž prosebník zvedá ruce k nebi. Toto gesto může ve stejných kulturách mít i význam „omlouvám se“. Mezi asijskými lidmi je výše zmiňované heslo chápáno jinak. Většinou k němu připojí ještě mírný úklon hlavou a je to forma pozdravu či poděkování. Další velmi rozšířené gesto je, když utvoříme kroužek spojením palce a ukazováčku téže ruky a zvedneme ruku směrem k člověku, jemuž gestem chceme něco oznámit. V našem světě tím naznačujeme něco jako „dobře, výborně, souhlasím.“ Gesto v tomto významu používáme již od 1. století našeho letopočtu. Základem je nejspíše podobné gesto, jež děláme samovolně při řeči, chceme-li se vyjádřit co nejpřesněji. *„V dnešní době bývá gesto spojováno také s americkým O. K. , tedy významově blízkým výkladem. Zároveň totéž gesto v Belgii, Francii a Tunisku má význam „nula“, máme vyrozumět, že někdo nebo něco je úplně k ničemu, význam je tedy protikladný a souběžné používání na jednom území může působit nedorozumění. V oblasti Středomoří (Malta, Turecko, Řecko), ale i v Německu a Rusku může toto gesto znamenat zženštilost nebo dokonce homosexualitu, může se vztahovat k tělu mužskému stejně jako k ženskému a může být tedy vnímání jako urážka.*³⁵ Tento symbol je historicky doložen už na některých malovaných vázách vyrobených v dobách starého Řecka. Na území Japonska je spojeno se symbolem mince, dotyčný ukazující gesto tím může znázorňovat něco hodně drahého, nebo si říkat o peníze.³⁶

³⁴ KOCOURKOVÁ, J. Etiketa na cesty aneb jiný kraj, jiný mrav. 1. vyd. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2009. s. 638. ISBN 978-80-87156-39-1.

³⁵ KOCOURKOVÁ, J. Etiketa na cesty aneb jiný kraj, jiný mrav. 1. vyd. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2009. s. 638. ISBN 978-80-87156-39-1.

³⁶ Tamtéž s. 638-1

4 OSOBNOST ŘEČNÍKA A JEHO VYSTUPOVÁNÍ

Tím základním, co by měl řečník splňovat jsou náležitě odborné a povahové kvality. Samotná odbornost, odborné znalosti teoretické i praktické, dostatečná informovanost a schopnost kritického pohledu spolu s dobrou znalostí celospolečenského a politického dění se odrážejí v projevu řečníka.

V moderní rétorice vytyčila Alena Špačková prezentační desatero pro dobrého řečníka:

- a) *„Kontrola vzhledu*
 - *sako, kravata, spona, prázdné kapsy, límeček, vlasy...*
- b) *Postoj, umístění v prostoru*
 - *těžiště, neschovávat se za bariéry, vidět na všechny...*
- c) *Vědomé dýchání*
 - *nejprve výdech, pak se teprve nadechnout*
 - *přidechovat dříve, než zásoba vzduchu dojde...*
- d) *Zpětná vazba*
 - *zrakový kontakt, pauzy, vlídný výraz tváře, vhodné otázky...*
- e) *Cílený pohyb*
 - *nepřešlapovat, necouvat, nepřecházet samovolně, otevřená gesta*
- f) *Pomůcky*
 - *aktivní pomůcky, karty, meotar, notebook, náhradní součástky, rekvizity...*
- g) *Stylistická upravenost*
 - *oslovení, krátké věty, konkrétní příklady, forma češtiny, humor, 1. osoba plurálu, gramaticky správně, výplňová slova, méně je více...*
- h) *Normativní výslovnost*
 - *číslovky, přejatá slova, sloveso „být“ jako spona, česká nosovka...*

i) *Artikulace*

- *svislý pohyb čelisti, souhlásky D, N, V, J, H, konce slov, jména a názvy, nedrmolit...*

j) *Hlasová působivost*

- *mluvit 2x hlasitěji, slyšet sám sebe, vstřícná intonace otázek, informaci ukončit klesnutím hlasu, klíčové informace ve volnějším tempu.*“³⁷

Po celou dobu svého mluvního výkonu má řečník v konkrétním prostředí vedoucí postavení, dominantní úlohu. Měl by si být vědom toho, že přítomní posluchači nejen poslouchají, ale také odezírají a následně pak ve své mysli hodnotí. Hodnocení podléhá nejen to co a jak je sdělováno, ale také ten kdo mluví. Posluchači přemítají o jeho charakterových vlastnostech a mravním profilu. To vše poukazuje na to, jak důležitým faktorem je samotná osobnost řečníka. Řečník tedy začíná působit dříve, než vůbec začne mluvit. Nedílnou součástí projevu je i jeho správný vztah k posluchačům, jež má být založen na vzájemné důvěře a udržovaném zájmu posluchačů.

K těm kladným rysům řečnickovi osobnosti patří také umění sebeovládání, které vyžaduje důkladnou znalost sebe sama, toho jak člověk jako jedinec reaguje na různé vnější, zejména nečekané podněty nebo situace. Přednášející se tím nesmí dát nijak překvapit, či zaskočit.

Nepříjemným, ale častým nešvarem je tréma, která se jeví jako nepříjemný psychický stav, jako strach z vlastní nedostatečnosti v konkrétní situaci. Motivována bývá nadměrným, až nevládnutelným pocitem odpovědnosti. Tréma je doprovázena ztrátou sebedůvěry a z toho vyplívající dávkou nervozity. Naruší se tím tak schopnost psychické koncentrace. Vrchol trémy je těsně před akcí, postupně s přibližujícím se koncem vystoupením upadá. Trvalou prevencí je udržování se v dobré tělesné kondici, spolu se správnou životosprávo, posilováním sebevědomí a samostatnosti. Její jednorázové překonání vyžaduje psychickou soustředěnost spojenou s vědomím dobré připravenosti. V případě velké trémy je doporučeno hluboké dýchání u zdroje čerstvého vzduchu společně se svalovým uvolněním těsně před mluvním výkonem.

³⁷ ŠPAČKOVÁ, A. *Moderní rétorika*. 1.vyd. Praha, Grada, 2003. s. 114. ISBN 80-247-0633-4.

Na počátku vystoupení se snažíme o pravidelné ukázněné dýchání. Zároveň je nutno dbát o dodržení volného, přiměřeného mluvního tempa. Většinou mívají trému lidé pečlivý, svědomití a citlivý. Dá se říci, že je tréma příznakem určité osobní kvality. Důležité je i zvládnání osobních nežádoucích nálad. Projevují se jako motivace emočních reakcí a jsou promítány do způsobu realizace mluvního aktu. „*K nežádoucím náladám patří zejména nálada expanzivní (doprovázena nápadným zvýšením podnikavosti, fyzické i psychické aktivity), její opak nálada depresivní a nálada rezonanční (vyznačující se nevrlostí, nežádoucí číhavitostí a střehem, sklonem k pesimistickému hodnocení okolí, k protestování a odmítání).*“³⁸

Jako prevence proti nežádoucí náladě se využívá koncentrace pozornosti a takových představ a pocitů, které jsou schopné navodit žádoucí naladění. Nezbytně nutné je také vyhýbání se podnětům, o kterých z vlastní zkušenosti víme, že nežádoucí náladu obvykle vyvolají.

Nadměrné emoční vzrušení se většinou dostavuje u méně zkušených řečníků, jež mají na straně jedné pocit nepřekonatelného rozporu mezi důležitostmi silné motivace a nedostatečnou možností sdělovací záměr realizovat na straně druhé. Takovéto zvýšené emoční vzrušení se projevuje sníženou schopností ovládat se, afektivním jednáním, podrážděností, slovní agresivitou a případně i vulgarizací. Výše popsaný stav znesnadňuje řádný průběh myšlenkových pochodů, správnou orientaci v situaci spolu s uvážlivým jednáním.³⁹

³⁸ HUBÁČEK, J. *Jak mluvit a přednášet*. 1. vyd. Brno: Profil Ostrava, 1983. s. 111

³⁹ Tamtéž s. 111

5 SPOLEČENSKÉ CHOVÁNÍ V KONTAKTU S DRUHÝMI LIDMI

Celý náš život probíhá v neustálém kontaktu s jinými lidmi, přičemž z některými z nich udržujeme trvalejší styky. Od okamžiku našeho příchodu na svět až do smrti komunikujeme se svým okolím, stáváme se příslušníky různých skupin a postupně se včleňujeme do společenského dění.

„Člověk a společnost, která jej obklopuje, to jsou dvě strany téže mince, dva neustále se ovlivňující subjekty. Chování člověka ve společnosti je obecně řečeno formou přizpůsobování a reakce člověka na prostředí, které jej obklopuje.“⁴⁰ Znamená to tedy, že chování lidí je projevem sociálních vztahů neboli společenských a je odpovědí lidského individua na kontakty s jinými lidmi a změny v okolí. Odráží se v něm touha, jak se začlenit do složitých a dynamických mezilidských vztahů. Díky novým technologiím, jakými jsou například telekomunikační a dopravní prostředky, dokážou být vzdálenosti zkracovány. Samotné množství informací a intenzita kontaktů s ostatními lidmi neustále roste. Tudíž jsou naše nynější vztahy k okolí výrazně složitější než v dobách, kdy cesta z Prahy do Vídně trvala týden.

„Tato složka chování člověka vychází ze všeho, čím je vytvářeno jeho tzv. společenské vědomí – jsou to názory, myšlenky politické, právní, estetické, kulturní, filosofické, etické... včetně vlivů historických, náboženských, klimatických, zvyklostních a obyčejových atd.“⁴¹ Následující silou jež ovlivňuje naše chování je individuální zvláštnost každého z nás. Můžeme do nich zařadit zvláštnosti centrálního nervového systému, které se projevují například odlišným způsobem reakcí na podněty zvenčí – temperament a další psychologické a fyziologické zvláštnosti konkrétních osob. Abychom bez problémů zvládali umění jednat s druhými, působit na ně dobrým dojmem, vytvářet v nich kladnou odezvu, je potřebné se zabývat všemi faktory, jež se podílejí na umění vhodně se chovat ve společnosti.

⁴⁰ SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. 2. vyd. Praha: Grada, 1998. s. 31. ISBN 80-7169-503-3.

⁴¹ SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. 2. vyd. Praha: Grada, 1998. s. 31. ISBN 80-7169-503-3.

„Tyto faktory jsou vždy tři:

- a) *jsem to já*
- b) *jsou to lidé okolo mě*
- c) *je to způsob naší komunikace.*⁴²

5.1 Zdravení

Pozdravem dáváme najevo úctu k ostatním lidem a potěšení ze střetnutí s nimi. Proto si lidé přejí všechno dobré. S pozdravem je vždy spojen i úsměv, jinak může vyznít poněkud neupřímně. Zdravit bychom měli všechny své známé, ale i ty, jež známe od vidění. Dbáme na následující pravidla. Více vážený, bývá vždy zdraven méně váženým. Což znamená, že muž vždy zdraví první ženu, mladší staršího, podřízený nadřízeného. Vyslovením pozdravu bychom měli dbát na správnou artikulaci, aby nedošlo k vyřčení nějakého paskvilu. Například místo „dobrý den, řekneme „dýden“ a rozloučení vyzní ne „nashledanou“ ale „nasanou“. Důležitá je také výška hlasu. Neoslovujeme nikoho příliš hlasitě, abychom ho nevydělili křičením, a naopak nemluvíme potichu. Muži přidávají k pozdravu ještě mírný úklon hlavou. U ženy to není podmínkou, ale pokud zdraví starší ženu, měla by tak učinit. V případě, že má muž na hlavě klobouk, smekne jej při pozdravu a drží stranou, než ho dotyčná osoba přejde. Žena pokrývky hlavy nesundává.⁴³

Při samotném zdravení nemáme ruce v kapsách a cigaretu v koutku úst ponecháme také tvrděákům z filmů. Nezdravíme také s plnými ústy, jelikož i samotné požívání na ulici je neslušné. V případě, kdy muž potká svého známého v doprovodu ženy, zdraví je oba a nemělo by chybět vzájemné představení těch, co se neznají. Jestliže míváme známého, který stojí ve skupině více lidí, musíme pozdravit všechny. Tudiž to nebude vypadat následovně „Ahoj Petře...“, ale raději zvolíme „Dobrý den...“ a následovně zvolíme

⁴² SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. 2. vyd. Praha: Grada, 1998. s. 32. ISBN 80-7169-503-3.

⁴³ OPLETALOVÁ, S. *O slušném chování a věcech souvisejících*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. s.11. ISBN 80-85839-41-5.

pozdrav pro svého známého. Zdravit pouze jednu osobu a její doprovod přehlédnout je neetické a projev hulvátství.⁴⁴

5.2 Podání ruky

Samotné podání ruky je o něco důvěrnější než samotný verbální pozdrav. Jedná se o více intimní kontakt, protože se s druhým dostáváme přímého, ba i intimního kontaktu. Prostřednictvím stisku rukou se můžeme dozvědět něco o tom druhém, naproti tomu odtajnit to, jaké povahy jsme my. Samotné podání ruky bývá často součástí prvního dojmu. Je výrazem přátelství a projevem důvěry, jistá pocta, jež společensky významnější osoba prokazuje, výše zmíněným podáním ruky, osobě společensky méně významné. Z toho plyne pravidlo, že ruku jako první podává osoba společensky výše postavená.

Pokud jsme tedy v pozici té méně významné, nemůžeme si vynutit důvěrný dotyk s významným člověkem tím, že mu nabídneme ruku k potřesení.

Proto je velmi důležité, jak ruku podáme a nepodceňujeme tento akt. Můžeme se setkat zpravidla se dvěma extrémy. „*Prvním jsou siláci – muži, kteří nám zmáčknou ruku, div nám v ní všechny kosti nepolámou, zacloumají s námi, přehodí si nás přes rameno, odtáhnou... Druhým extrémem, častým zejména u žen, je styl „leklá ryba“. Dotyčný nebo dotyčná nám podá něco, co je chladné, měkké, bez vůle, často vlhké...*“⁴⁵

Správně by měl být stisk ruky středně dlouhý a středně silný. Úměrný ruce a člověku, který ji podává a kterému ji naopak podáváme my. Měla by nejlépe působit energicky a upřímně. Důležité je tisknout celou rukou, dokonce i samotnými špičkami prstů. Nezbytné je dívat se vzájemně do očí a usmát se, popřípadě i mírně uklonit hlavou. Muž nikdy nepodává ruku v rukavici. V případě ženy, si rukavici může ponechat, jedná-li se už o společenské rukavičky, či zimní rukavice. Ruce musíme mít čisté, nepodáváme

⁴⁴ OPLETALOVÁ, S. O slušném chování a věcech souvisejících. 1.vyd. Olomouc, Rubico, 2000. s. 10-11. ISBN 80-85839-41-5.

⁴⁵ SMEJKAL, V. *Lexikon společenského chování*. 2.vyd. Praha: Grada, 1998. s. 80. ISBN 80-7169-503-3.

tedy ruku v sádře nebo dokonce nějak ušpiněnou. Zásadně vždy si podáváme pravou ruku. Levá se podává jen tehdy, jsme-li členy nějakého spolku např. skauti. Můžeme si podat i obě ruce a to při důvěrném loučení.

Ruku si nikdy nepodávám přes nějakou překážku, jako je například stůl, nebo křížem přes další dvojici. Odmítnutí podávané ruky je hrubou urážkou, pokud nám podává ruku výše nebo stejně společensky postavená osoba.

5.3 Kdo, komu, kdy dává přednost

Ve společnosti, jak už bylo výše zmíněno, je vždy významnější žena, starší a nadřízený. Proto se jim vždy projevuje patřičná pozornost a úcta. Dáváme jim přednost před ostatními a pečujeme o ně, aby měli veškerý komfort. Při seznamování nám vždy podává jako první ruku významnější osoba. Žena, jako společensky důležitější osoba, usedá jako první, stejně tak vstupuje i jako první do dveří. Společensky významnější osoby mají mít ve společnosti i své čestné místo. Posadíme je tedy vždy po své pravici. Prokazujeme jim tím úctu. *„Pravidlo „pravé ruky“ nebudeme prosazovat vždy: jsou situace, kdy je jejich užití pro společensky významnější osobu horší, ba i nebezpečnější. Stejně dobrým důvodem pro výjimku je případ, kdyby vedle muže napravo sedící partnerka byla na konci řady. A nebo v případě, kdyby jejím dalším sousedem byla nedůvěryhodná či nějak podivná osoba. Ve všech těchto výjimečných případech si můžeme pravidlo „pravé ruky“ upravit.“*⁴⁶

Pravidla společenské etikety mají mnohdy svůj původ v potřebě, postarat se o zajištění pocitu bezpečnosti významnějším osobám. Proto při chůzi ze schodů je muž vždy níž, tak aby mohl poskytnout žene nebo staršímu oporu.⁴⁷

⁴⁶ MATHÉ, I., L. ŠPAČEK. *Etiketa – Příruční encyklopedie slušného chování*. 1. vyd. Praha: BB/art s. r. o., 2005. s. 10. ISBN 80-7341-564-X.

⁴⁷ Tamtéž 10 s.

5.4 Jak se představujeme

Aby se mohli účastníci nějaké akce společně bavit, musejí se nejdříve seznámit, popřípadě se již znát. Samotné představování patří mezi ty složitější společenské disciplíny, proto je vhodné věnovat mu pozornost a jistý šarm. Společnost je velké seskupení lidí, ale všichni si nejsou rovni. Někdo je více společensky významnější, jiný méně významný.

V historii bylo doslova vyloučeno, aby se někdo představoval sám, bez zprostředkování třetí osobou. Stále existují země i v současnosti, kde tento způsob ještě převažuje a jiný způsob seznámení je považován za nezdvořilý či dokonce nemožný. Dnešní životní styl ovšem směřuje k dynamičtějším, méně formálním způsobům jednání s lidmi. Je tedy velmi nezbytné se umět sám představit, jelikož bychom mohli také strávit celý večer hledáním někoho, kdo nám samotné představení může zprostředkovat. Spousta styků, ať už osobních, tak i pracovních, tím právě začíná.⁴⁸

V případě kdy se setkají dva lidé společensky významnější, nepřipadá v úvahu, aby někdo z nich zůstal na pochybách, s kým to vlastně hovoří. Jeho společensky méně významný protějšek musí vydržet, že v první řadě bude představen on a teprve až pak se dozví, komu se vlastně představil. Ve dvojici muže a ženy se vždy představí první a následně se pak představí muž. V případě, kdy se jedná o návštěvu, představí hostitel první muže ženě a poté ženu muži. Součástí představování je i potřesení rukou.

Při samotném představování je důležité vyslovovat své jméno zřetelně a dostatečnou výškou hlasu. Pokud nás představuje někdo druhý, uvádí i případné tituly. V případě, že se představujeme sami, titul většinou neříkáme a darujeme raději svou vizitku. Nezapomeneme připojit i takzvanou zdvořilostní formuli jako je například: „*těší mě*“ nebo „*ráda vás poznávám*“ a jiné. Ve fantazii se meze nekladou, kdo chce být spíše více formální zvolí pouhé „*Dobrý den*“. Originálnější variantou je například dovětek „*Už dlouho jsem se s vámi chtěla seznámit, hodně jsem o vás slyšela.*“ Představování vždy probíhá ve stoje, muži si nezapomenou zapnout knoflíky u saka. Ženy by sice mohli sedět, ale jde o mnohem silnější akt, než je podávání ruky a proto by bylo více

⁴⁸ SMEJKAL, V. *Lexikon společenského chování*. 2.vyd. Praha: Grada, 1998. s. 85. ISBN 80-7169-503-3.

než vhodné se postavit. Vyjadřujeme tím úctu k druhému, obzvláště pokud se ženě představuje starší muž.

Nastat může i zapeklitější situace v podání více lidí, které potřebujeme navzájem seznámit. Na společenskou významnost si dáváme pozor pouze u prvních dvou tří, pak raději dáváme přednost spontánnosti, abychom z představování neudělali začarovaný kruh.

Zajisté budeme první představovat nejvýznamnější osobu ze skupiny. Nezkoušíme sestavovat žebříček společenského postavení během představování.

V případě setkání dvou párů, začíná společensky významnější pár. Nejvhodnější variantou je, když se muž méně významného (například mladšího) páru nejprve představí partnerovi z protějšího páru. Následně se představí i jeho partnerce a v poslední řadě představí svojí partnerku. Protější pár učiní totéž naopak, ale ruku podává významnější pár. Nejlepší možnou variantou je přítomnost nějaké třetí osoby, která se představování ujme. Většinou se jím stane hostitel, nebo společný známý.

Následnou situací je oslovování. I samotné oslovení vyjadřuje náš vztah k oslovovanému. Všeobecnou zásadou je, že oslovení nemůžeme nahradit výrazy jako jsou: „heďte, poslyšte, koukněte se“, ba dokonce „vy tam“.

U nás je méně obvyklé oslovení typu „mladý muži“, „dobrý člověče“. Spíše se to užívalo o několik let zpět a dnes se s tím setkáme spíše u starších lidí. Svě bližní oslovujeme nejlépe pane, paní spolu s jejich příjmením, či funkcí. Oslovení funkcí spolu s titulem využíváme při formálních příležitostech. V neformálních situacích využijeme oslovení „paní, pane“. Pokud potřebujeme oslovit neznámou osobu a zeptat se jí například na cestu, použijeme větu: „*Promiňte, prosím vás...*“⁴⁹, díky čemuž se dokonale vyhneme přímému oslovení. Pokud někdo osloví s pomocí nás, rádi pomůžeme. Poděkování je poté samozřejmostí.

Nikdy neoslovujeme pouhým příjmením, vypovídá to o velmi necitlivém a taky nadřazeném vztahu. Dostáváme-li se s některými lidmi do užších a častějších kontaktů,

⁴⁹ OPLETALOVÁ, S. *O slušném chování a věcech souvisejících*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. s. 12. ISBN 80-85839-41-5.

kdy s nimi například spolupracujeme, můžeme přejít na vzájemné oslovování křestním jménem. Oslovujeme ho tedy například „Pane Josefe, Slečno Jano“.⁵⁰

V dalších případech oslovujeme cizí lidi, jen pokud chceme na něco upozornit například na ztracenou peněženku, v žádném případě za účelem navázání známosti. I v případě upozornění, že není něco v pořádku, si budeme počínat taktně.⁵¹

Více osobnější je možnost tykání. To je zpravidla součástí blízkých a přátelských vztahů. Mezi příbuznými je tykání zcela přirozené. Ve služebním styku nám tykání může samotnou komunikaci usnadnit a zrychlit, na druhou stranu může být zavazující až svádějícím faktorem k důvěrnostem. Protože tykání je znakem důvěry a sblížením se. Týkání vždy nabízí společensky významnější osoba. Samotnou výzvu k tykání je třeba zvážit. Může mít neblahý vliv na morálku na pracovišti, někdy se na něj nahlíží i na protekci. Týkání může nabídnout i mladší osoba staršímu, ale s tou výjimkou, že bude jednostranné. Ve dvojici muž a žena nabízí povětšinou tykání ona. V tomto případě je i možná žádost o tykání ze strany muže a žena jej pak potvrdí. Požádá-li nás někdo o týkání, můžeme ho odmítnout. Samotné potykání doprovází podání ruky, mnohdy i přípitek, v některých případech polibek. Tykání bývá automaticky zavedeno v nějakých spolicích například v zájmových kroužcích.⁵²

5. 5 V kině, divadle, na výstavě

Kulturní akce, jež nás nejčastěji zavádějí do společnosti jsou kino, divadlo, koncert, výstava a v některých případech i vernisáž. Každá z těchto akcí má své zvláštnosti.

Šatna je místo, které předchází divadlu, kinu a koncertu. O vše s tímto spojené se stará muž. Vždy odebere žene plášť a položí ho na pult, následně si svlékne svůj. Žena má tak zatím prostor pro svou úpravu. Poté muž zaplatí a odvede dámský doprovod do hlediště. Při odchodu má muž dvě možnosti. V případě jde-li žena s ním, nejdříve

⁵⁰ SMEJKAL, V. *Abeceda společenského chování*. 1.vyd. Praha: Horizont, 1989. s. 92. ISBN 80-7012-006-1.

⁵¹ OPLETALOVÁ, S. *O slušném chování a věcech souvisejících*. 1.vyd. Olomouc: Rubico, 2000. s. 12. ISBN 80-85839-41-5.

⁵² Tamtéž s. 12

pomůže jako první ženě a pak se obléká on. Pokud se vydáme na představení s přáteli, ženy čekají ve foyer, pánové vyzvednou svršky, cestou se obléknou a poté pomohou do kabátů svým partnerkám. Vždy je nejlépe zvolit takovou variantu, aby žena nečekala na muže.⁵³

Nejvíce vyhledávanou a také nejméně náročnou kulturní příležitostí je kino. Do těchto prostor chodíme oblečení dle momentální potřeby. Můžeme obléci i džínové kalhoty, ale pozor na výjimku, kdy se jedná o premiéru nebo jiné slavnostní zahájení. To nejpodstatnější je hlavně přijít včas, abychom se pak nemuseli prodírat na své místa během promítání a vnášet tak neklid do řad ostatních diváků. „*Pokud se nám „zadají“ přijít současně se zhasnutím světel, pečlivě a raději dvakrát si zkontrolujeme, zda opravdu vcházíme do řady, ve které máme sedět. Je-li sedadlo obsazené, nevyhazujeme nikoho z místa, ale tiše přivoláme uvaděčku, aby celou záležitost dala do pořádku. I to je důvod, proč je lepší do kina chodit „za světla“, kdy je zřejmé, že lístky máme do dvacáté řady. Potmě bychom se mohli „rvát“ do devatenácté“*⁵⁴

První bude vcházet muž a sedící diváky jednotlivě zažádá o dovolení a následně poděkuje. Do řady vcházíme vždy čelem k divákům, jde o zdvořilost a ohleduplnost. Ženu muž usadí po své pravé straně, pouze s tou výjimkou, že by seděli na konci řady, pak žena sedí po levém boku a muž na kraji. Pokud máme sebou nějaké občerstvení, nerušíme promítání chrastěním a podobně.

Pro sledování filmu si vybereme tu nejvhodnější a nejpohodlnější pozici. Nebudeme rušit ostatní neustálým nakláněním hlavy zprava doleva, ani se nebudeme opírat o rameno svého partnera, jelikož bychom mohli omezovat ve výhledu sedící za námi. Pokud uvidíme někoho známého, pozdravíme se kývnutím hlavy.

Všechna tato pravidla budeme dodržovat i v divadlech a na koncertech. Při těchto příležitostech hraje větší roli oblečení, pokud se nejedná například o koncert na sportovním stadionu. Není úplně nezbytné obléci dlouhé šaty a smoking. Postačí společenské oblečení v podobě takzvané malé toalety: krátké, nebo polodlouhé šaty, slavnostnější kalhotový kostým. Pánové si oblečou oblek tmavší barvy. V případě odpoledního představení zvolí světlejší oblečení.

⁵³ ŠPAČEK, V. *Velká kniha etikety*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 33. ISBN 80-204-1333-2.

⁵⁴ OPLETALOVÁ, S. *O slušném chování a věcech souvisejících*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. s. 96. ISBN 80-85839-41-5.

Vernisáže bývají ve většině případech pouze pro zvané. Po přivítání a proslovu obvykle následuje kratší umělecký program, menší pohoštění a následná prohlídka vystavených uměleckých děl. Proto na takovou akci přicházíme ve společenském oblečení. Pověštinou v odpoledním. Pokud hovoříme o výstavě, zvolíme běžné každodenní oblečení. Očekává se od návštěvníků tiché chování. Poznámky si mezi sebou sdělujeme šeptem, klidně dodržujeme směr prohlídky.

Na závěr ještě jedna poznámka ohledně návštěv kulturních akcí. Velikým nešvarem jsou návštěvníci, kteří se zvedají ze svých míst ještě před tím, než samotné promítání skončilo. Neuvědomují se ovšem to, že ostatním lidem znepríjemňují závěr z představení a kazí dojem z celkového večerního zážitku.⁵⁵

5. 6 Veřejné dopravní prostředky

Veřejné dopravní prostředky, kterými jsou tramvaj, autobus, trolejbus, metro, lanovka, pojízdny schody, vyžadují pro své uživatele notnou dávku citu pro ovládnání nervové soustavy a mimořádné nároky na chování cestujících. Toto prostředí je výrazně konfliktního charakteru. Je to dáno především problémy v dopravě, které ze spěchajících obyvatelů měst dělají neurotické, nervózní a podrážděné jedince, jež jsou hákliví na jakýkoliv podnět k agresivitě. Abychom předešli nějakým konfliktům držíme se několika zásad.

Při nastupování do všech výše zmiňovaných prostředků, dáme vždy přednost vystupujícím. Během přepravy nezůstaneme stát u vchodu a nebráníme tak v nástupu dalším cestujícím za námi. Můžeme si tak všimnout, že jsou tomu uzpůsobeny takzvané „označovače jízdenek“, které jsou umístěny i uprostřed vozu. Uvědomíme si dobu pobytu v dopravním prostředku a dle toho zvážíme blízkost k výstupu. Zásadou slušnosti je držení se madel tak, abychom se nekymáceli a neobtěžovali svým pohybem ostatní lidi. V případě, kdy vrazíme do někoho dalšího omluvíme se. Stejně tak i když

⁵⁵ SMEJKAL, V. *Abeceda společenského chování*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1989. s. 184. ISBN 80-7012-006-1.

potřebujeme opustit dopravní prostředek a není dostatek místa k pohybu. Starší lidé mají vždy přednost a tudíž jim umožníme komfort přepravy, v podobě uvolnění sedadla.

6 KONTAKTY SE SVĚTEM

Co se týká oblasti naší křesťanské civilizace jsou rozdíly minimální, ale především v asijských zemích se můžeme setkat se zvyky pro nás zcela neobvyklými. V případě, že bychom je nerespektovali, mohlo by dojít k rozladění a popuzení našeho protějšku. Například by mohlo nevalně dopadnout naše obchodní jednání. Mnohdy stačí jen přehlížení silného náboženského citění v zemích jako jsou například Jižní Amerika, arabské země, Polsko. Jinde stačí dbát na vhodné oblečení, či specifické chování k ženskému pohlaví.

Pro Brity a Američany jsou platné všechny dohody a to i případě, že jsou uzavřeny ústně. Na společná jednání se dostaví včas, jednají věcně a jejím cílem je výsledek, jež uspokojí obě strany. Dbají na tradice, vhodné oblečení a chování. Stejně jako obyvatelé Ameriky se oslovují nejčastěji neformálně, bez titulů a funkcí. Chování k ženám může být překvapivé. Evropský galantnost se zde příliš nenosí, jako je otevírání dveří, přednost při vcházení a podobně.

Italové, Španělé a Francouzi preferují dlouhá a vleklá jednání. Čas u nich nehraje takovou roli jako u Američanů. Tudíž se u nich stává, že chodí později, než je domluveno. *„Hodně dají na neformální kontakty, proto se řada aktivit odehrává při jídle. Obědy jsou nekonečně dlouhé a nesmějí být přerušeny debatou o obchodních záležitostech. V jižních částech Španělska a Itálie se jednání účastní většinou muži, naopak ve Francii bývají často přítomny ženy, které očekávají galantní chování a respekt.“*⁵⁶ Francouzi mají velké množství svátků o které se rozhodně nepracuje. Španělé, Italové a Francouzi jsou mnohem temperamentnější než my, musíme si tedy zvyknout na jejich rychlejší gestikulaci, mimiku a větší impulzivnost při hovoru s druhými. Jednáním s nimi se nám tak může zdát jako živá diskuze až hádka. Jde ale o pouhou formální odlišnost od našeho chladnějšího jednání. Hodně známé jsou

⁵⁶ ŠPAČEK, L. *Velká kniha etikety*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 158. ISBN 80-204-1333-2.

jejich vřelé projevy přízně při loučení. Většinou je součástí pozdravu i poplácání po zádech a přátelské obětí kolem ramen.⁵⁷

S takovýmto podobným přístupem se můžeme setkat i v Jižní Americe. Muži zde na rozdíl od Severní Ameriky dávají najevo svou převahu a ženy se na jednáních příliš nevyskytují. Pokud jsou součástí nějaké schůzky muži jim dávají najevo svou galantnost a pozornost. Čas není pro Jihoameričany nijak zásadní a tak se kvůli teplému počasí většina schůzek koná ve večerních hodinách.

Velmi odlišný je styl jednání v Japonsku, Koreji a v Asii vůbec. Již samotné předávání vizitek je v Japonsku samotným obřadem. Vizitku nám Japonec podá oběma rukama s úklonou. Následně od nás očekává, že si vizitku přečteme a pečlivě ji uložíme do náprsní kapsy. Stejně tak bychom měli předávat i naši vizitku, abychom dali najevo respektování jejich obřadu. Japonci již přejali podávání rukou při obchodním a politickém styku, ale stále je tradičním druhem pozdravu úklona se sepjatýma rukama. Japonci i Korejci mají osobní zónu mnohem těsnější než-li my. Není jim příjemné, když se jich nějak dotýkáme. Při komunikaci s nimi nám vždy přikyvují. Nejedná se ale o souhlas s tím co říkáme, nýbrž nám dávají najevo, že nás poslouchají. Japonci totiž neumí říkat „ne“, jelikož by „ztratily tvář“, což je považováno za jejich velké osobní selhání. Japonec se bude usmívat i v případě, kdy mu sdělujeme nějakou tragickou zprávu.

Samotná jednání s nimi nelze nikterak uspěchat. Začínají dlouhými zdvořilostními projevy a vzájemným poznáváním se. Mezi účastníky jednání patří povětšinou především muži. V případě společnosti žen je zdravíme obvykle jen sepjatýma rukama (z pohledu muže). Takovéto typy pozdravu platí také v buddhistických a hinduistických zemích (Thajsko, Indie).

Buddhisté velice těžce nesou, pokud se jich někdo dotkne hlavy. Proto pozor na pohlazení i malého dítěte po hlavě.

Může se stát, že to vyvolá spíše negativní reakci u jeho rodičů. Za mimořádné selhání považují buddhisté, když ztratíme úsměv a propadneme hněvu. Velice zvláštní je,

⁵⁷ ŠPAČEK, L. *Velká kniha etikety*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 159. ISBN 80-204-1333-2.

že se při komunikaci nedívají do očí. Považují to za neslušné (Japonci). Dbá se také na čajové rituály a při jednáních nesmí chybět ani dárky u kterých je důležité jejich pečlivé zabalení.

Arabský svět je ale nejodlišnějším. Právě onen svět se dostává hlavně v prostředí obchodu k velkému zájmu. „*Především arabové mají pocit, že Evropané jsou chladní lidé, z toho pramení jejich nedůvěra vůči nám. Už způsob komunikace je zcela odlišný – Arab užívá mnohem více neverbálních prostředků, více záleží na gestech a pohledech do očí. Náš protějšek z nich vyčte víc než chceme – umí z nich vyčíst překvapení, netrpělivost, rozpaky, zvědavost. Arabové si vyžadují přímý pohled do očí: uhýbání pohledem nebo klopení očí v nich budí nevoli.*“⁵⁸ Čtení z očí zde má prastarou tradici. Některá gesta pomocí rukou, jež mohou být u nás v Evropě běžná dokážou Araba pobouřit. Mezi takováta gesta patří například ukazování prstem, kývání rukou. Veškerý kontakt je doprovázen podáním rukou. Velká odlišnost je v tom, že na rozdíl od nás si zde podá ruku první níže postavený výše postavenému. Má to být důkaz úcty. Samotné podání ruky je vždy doprovázeno zdvořilostí otázkou typu „Jak se daří?“. Ti muži, co se znají, si vymění i polibek na tvář. Obvyklá zóna pro Evropana (70-100cm) je pro Araby velkou neznámou.

S časem Arabové taktéž nespěchají. Velice oblíbené je, že přijdou po „západu slunce“. To může znamenat v osm hodin, ale i v jedenáct hodin večer. „*Čas je pro ně neuchopitelný pojem, který je v rukou božích.*“⁵⁹ Jednání s nimi přechází zdoluhavá konverzace o rodinných a osobních tématech. Jejich cílem je nejdříve co nejlépe poznat svého partnera a tak je vrcholem netaktnosti začít přímo s obchodem. Nejdůležitější je při styku s touto národností oplývat úsměvem a pozitivní energií. Pokud si získáme jeho sympatie, máme vyhráno. Musíme brát také v potaz oblibu ve smlouvání, která platí i během obchodního jednání. Svá stanoviska tak několikrát s úsměvem zopakujeme. Arabové jsou velmi pohostinní a dobrým znakem hosta je snaha ocenit ji. Naskytne-li se příležitost pozvání k večeři od našeho obchodního partnera, jedná se o velké vyznamenání. Vše co nám nabídne, bychom měli pochválit a ochutnat. Jídlo je také běžnou součástí každého obchodního jednání.

⁵⁸ ŠPAČEK, L. *Velká kniha etikety*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 160. ISBN 80-204-1333-2.

⁵⁹ tamtéž s. 161

Pro nás Evropany může být velmi obtížně pochopitelný jejich vztah k Bohu. Nejen to, že se modlí pětkrát denně, ale veškeré jejich počínání souvisí s jejich vírou. Setkáme se tak s odkazy na Alláha i při jejich mluvě. V případě otázky v jakého boha věříme, nelze odpovědět „na žádného“. Takovýto výrok je pro muslimy zcela nepochopitelný.

Máme na paměti pravidlo pravé ruky. Vše co nám nabízejí včetně jídla vizitek, peněz a darů bereme zásadně pravou rukou. Významné osoby vedeme vždy po své pravé ruce. Pokud žena Evropanka zúčastní obchodního jednání, měla by mít na sobě dlouhé tmavé šaty délky do poloviny lýtek. Obecně zde platí, čím více je žena odhalena, tím horší dojem vyvolává. Samozřejmě je to i součástí její pověsti.

Vše hlavně záleží na tom, zda se pohybujeme ve městě nebo vesnici. Hodně podstatné je o jakou se jedná arabskou zem. Některé země jsou liberálnější a jiné konzervativnější. Mezi ty liberální státy řadíme například Lisabon, Tunisko, Sýrie, Maroko, Jordánsko, Alžírsko, Egypt a Spojené arabské emiráty. Nejkonzervativnějším státem je pak Saúdská Arábie.⁶⁰

Důležité pro nás úspěch s jinou kulturou je hlavně ctění jejich tradic. Ty naše pravidla etikety jsou založena převážně na konvenci a tradicích. Naopak v asijských zemích vycházejí z náboženských předpisů a tudíž je nelze obejít. Jestli půjde muž se ženou a bude ji mít po své levé straně místo po pravici, nic se nestane. Pokud ale muslim vezme kávu levou rukou, proviní se proti rituálním předpisům. *„Styky s jinými kulturami jsou ale stále častější, to je běžný důsledek globalizace. Média a letadla nás buď virtuálně nebo reálně přenesou do kteréhokoliv koutu světa, a abychom mu rozuměli, nebo v něm dokonce uspěli, musíme znát jeho pravidla chování. Jiné modely jednání, odlišné zvyky a tradice nás na druhé straně obohacují o nové zážitky a o pohled na svět z jiného zorného úhlu. Přimějí nás přemýšlet o soužití různých světů a o budoucnosti naší planety.“*⁶¹

⁶⁰ ŠPAČEK, L. *Velká kniha etikety*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 162. ISBN 80-204-1333-2.

⁶¹ ŠPAČEK, L. *Velká kniha etikety*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 162. ISBN 80-204-1333-2.

7 PROHŘEŠKY PROTI ETIKETĚ

Pojmy jako jsou slušnost a zdvořilost výstižně popsal zakladatel novodobé české etikety Jiří Guth-Jarkovský. Byl prvním ceremoniářem T. G. Masaryka, jež rozpoznal rozdíl mezi slušností a zdvořilostí. Slušnost má člověk vrozenou.

„Blahovolné a dobrotivé smýšlení člověka vždy hotového k jistým obětem a jistému sebezapření, jehož vyžaduje život společenský vůči spolubližnímu“⁶²

Zdvořilost je úmyslným a povrchním výrazem slušnosti. Základní složkou slušnosti je úcta a ohleduplnost k ostatním lidem. Život společnosti umožňuje slušnost, kdežto zdvořilost ho usnadňuje. Důležitý je také takt, který je do jisté míry vlastností vrozenou. Takt je odvozeno od latinského slova „*tacus*“, v překladu dotek a přesně označuje, že takt znamená uvědomění si toho, co se druhého dotkne nebo ho nechá chladným. Egocentričtí lidé ho většinou nemají, jelikož jsou přespříliš zaujati jen sami sebou.

Při posuzování osoby u níž se domníváme, že porušuje společenská pravidla, bychom měli být shovívaví. Hodně známé jsou prohřešky vůči etiketě při stravování. Například, když nevíme, jak ve správném pořadí užít příbory okolo talíře, nebo že lokty rozhodně nepatří na stůl.

Muži porušují etiketu, když si nechají rozepnutý knoflíček u košile, či nemají dostatečně uvázanou kravatu. V případě, že je venku takové horko a kravata jejího nositele obtěžuje, bude lepší kravatu sundat, než ji mít povolenou. Další variantou prohřešku je vykukující chlupaté lýtko mezi ponožkou a koncem u nohavice, což se může stát, když si přehodí nohu přes nohu. Obdobně se to stává i ženám, kdy si nevhodně zvolí délku punčochy a následně pak vidíme přechod mezi sukni, či kalhotami. Další nemilou situací je, když muž jako první podá ženě ruku nebo se usadí dříve ke stolu.

Všechny tyto výše vypsané prohřešky jsou ale vlastně pouhými formalitami, jež je možné se naučit. Daleko horší je neohleduplnost, bezohlednost, netaktnost a neomalené chování. To, že někdo špatně zvolí pořadí příborů jistě každý promine,

⁶² ŠPAČEK, L. *Malá kniha etikety pro každý den*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. s. 24. ISBN 978-80-204-2251-4.

ale hulvátství už tak snadno přehlédnout nemůžeme. Vhodné je naznačit dotyčné osobě, jak nepřiměřeně bontonu se chová.

Jiří Guth Jarkovský ve své knize „*Společenský katechismus*“ uvádí pár řádek o tom jak se máme správně chovat. „*Chovejme se na veřejnosti jeden k druhému spíše jako přítel než-li jako nepřítel, a je-li toho potřeby, jako „milosrdný samaritán..“*“⁶³

⁶³ JARKOVSKÝ, G. J. *Společenský katechismus*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1992. s. 8. ISBN 22-057-92.

8 PROFIL UŠLECHTILÉHO SPOLEČNÍKA

Pokud vyrazíme někam do společnosti a nejedná se o setkání s osobou nám známou je hodně důležité jak na nás při prvním setkání zapůsobí. Pokud na schůzku nepřicházíme společně, pak by měl muž ženu již očekávat. Může čekat před budovou, či v místnosti. V případě společného příchodu vstupuje muž první, nedává přednost ženě, jelikož ona vstupuje do neznámého prostředí a mohla by být vystavena rozpakům. Také do místnosti, stejně jako v divadle vchází muž první, pomůže ženě odložit kabát a vybírá vhodný stůl. Určitě by bylo chybou přenechat tuto pomoc personálu podniku, jelikož je součástí celkové péče o partnerku. Nedostatkem se může stát samotná reakce ženy, která se postaví partnerovi tváří namísto, aby mu nabídla svůj kabát k sejmutí. To samé platí i pro usazení, automaticky by měl ženu usadit ke stolu její mužský doprovod.

Občerstvení si vybere žena, ovšem objednává a platí muž. Platí to i v situaci, že spolu jdou dva známí, kteří mají domluveno platit napolovic. Žena si vybere pokrm a následně své přání přetlumočí muži. Výběr alkoholických nápojů navrhuje muž, po vzájemné domluvě taktéž objedná. Při ochutnávání vína by si neměl hrát na znalce, pokud vínům nerozumí. Partner by se měl po přinesení pokrmu zdržet iniciativy a přenechat jej ženě, aby začala jíst první.

V případě, že chce žena pozvání muži vrátit a opětovat jeho pozvání, může ho pozvat například do divadla nebo na koncert. „*Při odchodu muž opět pomůže ženě s oblečením a nechá ženu odejít první, čímž opět zdůrazní svou roli ochránce.*“⁶⁴

Pokud chce být muž opravdovým džentlmenem ve společnosti, měl by se držet alespoň tří zásad.

Ve většině situací si to mnohdy ani neuvědomí a chová se neohleduplně. V místnosti, kde je mu vedro otevře na svou kolegyni v lehkých šatech okno. Neohleduplností bude označeno i napomenutí organizátora za chyby, ač někdy i právem. Ohleduplný člověk se tedy nesnaží prosadit na úkor druhých, snaží se být pozorný k druhým lidem. Chováme se taktně, stejně tak, jak bychom chtěli, aby s námi jednali druzí.

⁶⁴ JEČNÝ, D. *Breviř moderního člověka*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1968. s. 40. ISBN 25-035-68.

Další zásadou je úcta k lidem. Důležité je dávat lidem okolo sebe najevo, jak si jich vážíme a máme je lidsky rádi. Nejedná se o podřízené jednání, ale taktní projev náklonnosti. Platí to hlavně v situacích, kdy vám například nepadne nějaký z organizátorů do oka nebo vám položí nemístnou otázku jeden z posluchačů. Vy se pak v duchu přistihnete při nevlídném odsuzování. Dříve nebo později se to odrazí na vašem vyjadřování, ale ten kdo na to doplatí budete vy, jelikož tíha zodpovědnosti na celkovém výsledku prezentace záleží jen na vaší straně. V této situaci si co nejrychleji uvědomte, že ten kdo na nevlídné chování doplatí jste vy. Nejvhodnější bude, když si v takovouto chvíli představíte onoho dotyčného, jak umí něco co vy nesvedete (klidně i vymyslet). Co nejrychleji najít důvod, proč si ho vážít. Hlavním důvodem, proč tak jednat je fakt, že dotyčný je ochoten spolupracovat a to že vám zrovna nefandí lze ovlivnit.

Další a poslední ze tří zásad je estetičnost. Pro její dodržení ovšem nestačí se jen umýt, oholit se a obléknout do čistého a vhodně sladěného oblečení. Tak jako se můžeme nevkusně obléknout, tak se můžeme i nevkusně chovat. Například se můžeme setkat s kousáním nehtů z nervozity před vystoupením, či zapomenutý kapesník a následné popotahování, zvláště mluvíte-li do mikrofону. Pokud si chcete získat sympatie přítomných, pěstujte cit pro krásné jednání.⁶⁵

Vzhled samotného společníka je také velmi důležitý. Muž by měl dbát kromě základní hygieny na úpravu tváří a vousů. Chce-li muž nosit takzvané strniště, mělo by budit dojem záměru a ne důsledek časového presu. Při úpravě vousů neopomineme i úpravu obočí a chloupků v nose. Musíme brát v potaz, že při konverzaci tváří v tvář vidí náš protějšek všechny detaily. Součástí toho jsou i důkladně upravené nehty a vlasy. Někdo se může domnívat, že se jedná ryze ženskou povinnost, ale opak je pravdou.⁶⁶

⁶⁵ ŠPAČKOVÁ, A. *Moderní rétorika*. 1. vyd. Praha, Grada, 2003. s. 64 – 65. ISBN 80-247-0633-4.

⁶⁶ ŠPAČEK, L. *Velká kniha etikety*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 41. ISBN 80- 204-1333-2.

9. VÝZKUM

Jakou součástí této bakalářské práce autorka zvolila výzkum úrovně společenského chování. Dnes a denně se s jeho znalostí či neznalostí setkáváme, ať již v soukromém životě, či v pracovních stycích. Jejím zjištěním chtěla ukázat, jak jí vybraný vzorek dopadne. Před samotným zahájením dotazníkového šetření si k lepšímu zkvalitnění výsledku zvolila otázky: Jak znalý jsou žáci 8. tříd ve společenském chování? Má na správnost odpovědí nějaký vliv pohlaví dotazovaných? Následně navazující dvě hypotézy:

Hypotéza č. 1: Žáci osmých tříd základních škol mají dostatečné vědomosti ze společenského chování.

Hypotéza č. 2.: Dívky jsou více znalé než chlapci v oblasti společenského chování

Jako výzkumný vzorek vzala žáky osmých tříd základních škol na Mělnicku. Zvolila si počet 50 dívek a 50 chlapců, aby výsledný závěr byl co nejjasnější.

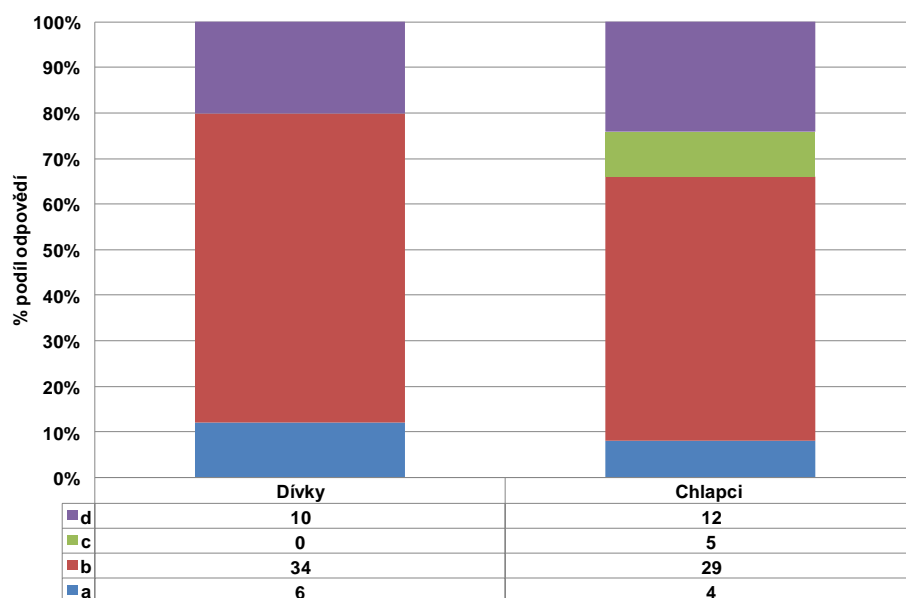
Kvalitativní výzkum byl prováděn formou dotazníků, který se skládá z 15-ti otázek. Otázky jsou směřované na oblast chování ve společnosti spolu s modelovými situacemi, aby děti lépe pochopily na co se jich ptá. Dotazník je přílohou této bakalářské práce, ve stejném znění, jak jej dostali dotazovaní. Každá otázka byla položena tak, aby získala z jejich odpovědi opravdu maximum. Odpovědi byly uzavřené, ale i tak si autorka myslí, že si každý mohl zvolit nejvíce vhodnou variantu. Výjimkou je otázka, koho znají z oblasti etikety, kde se vyskytuje otevřená odpověď. Ve finále se odpovědi dotazovaných ve větší míře shodovaly.

Průzkum probíhal během měsíce listopadu 2012 formou osobního dotazníkového šetření. Sama autorka navštívila tři základní školy v okrese Mělník. Všechny třídy si obešla osobně, aby dohlédla na důslednost jejich vyplnění. Již v porovnání chování však zjistila, že s kázní jsou na tom nejspíše hůře školy městské. Jinak se s žádným problémem v průběhu výzkumu nesetkala.

9.1 Výsledky výzkumu

V této podkapitole jsou rozebrány jednotlivé otázky dotazníku. Pro lepší vyobrazení výsledku jsou použity grafy. Dívky jsou v prvním levém sloupci a chlapci jsou na levé straně grafu. Barevná odlišnost sloupců poskytuje viditelnost nejčtenější odpovědi. Každá varianta odpovědi má svou barvu.

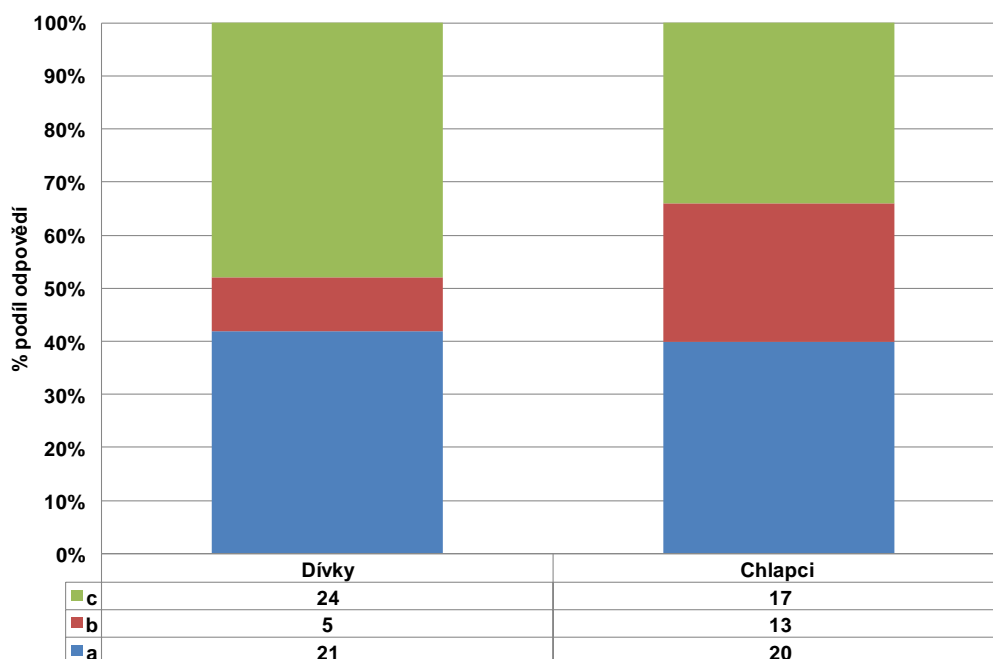
Graf 1 Jak často chodí žáci do divadla?

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že nejvíce chodí žáci do divadla jedenkrát za půl roku. Poté nejvíce označili možnost velmi zřídka, většinou jen se školou. Další variantu pak označili jedenkrát za měsíc, ale to je pouhých 6 dívek a 4 chlapci. Nejmenší číslo je 5 chlapců, ani jedna z dívek neoznačila variantu 1x do roka.

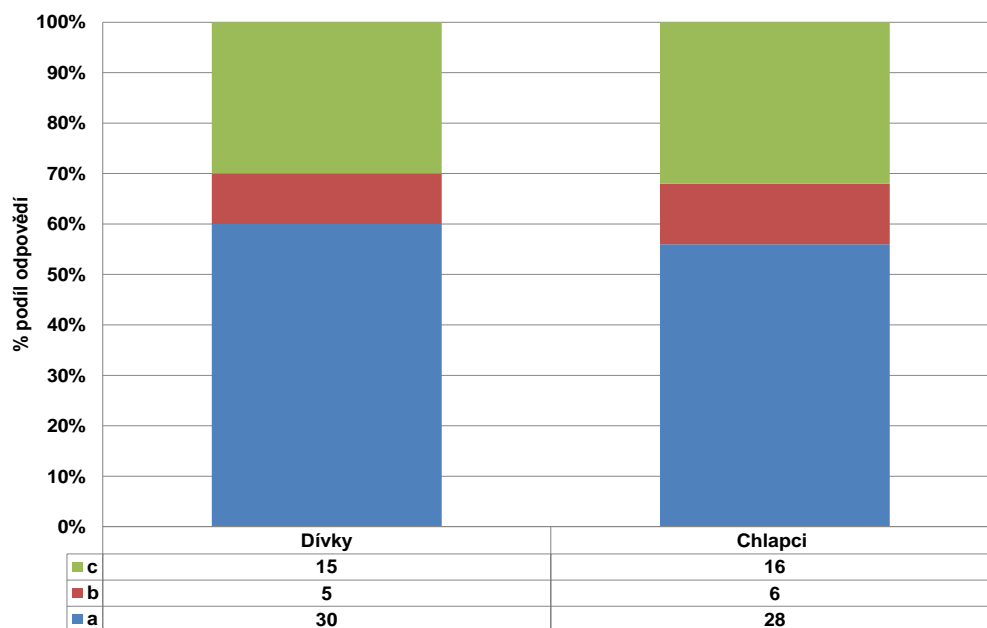
Graf 2 Co by jsi si na sebe vzal/a do divadla?
(Vystoupení se koná v Národním divadle.)

Zdroj: vlastní zpracování

Velice vyrovnané byly odpovědi za a) džíny a triko spolu s odpovědí c) sako/šaty. Džíny a triko by si na sebe vzalo 21 dívek a 20 chlapců. Další z většiny dívek volila i šaty v počtu 24 a z chlapců by na sebe obléklo sako celkově 17 z nich.

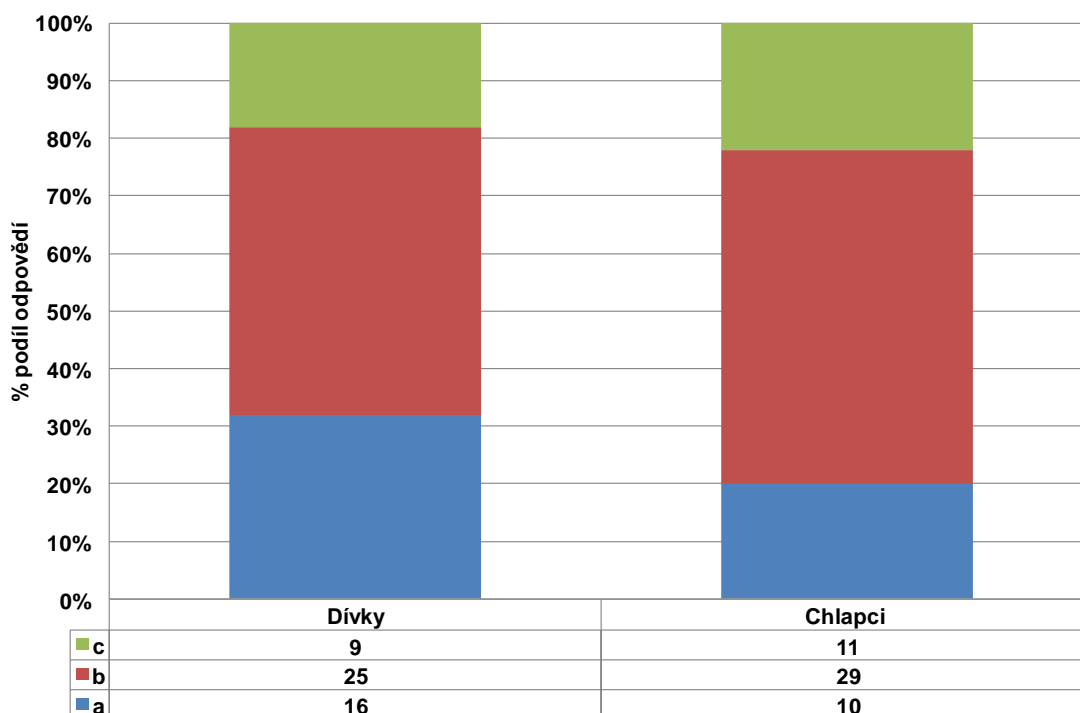
Graf 3: Jdeš na divadelní představení, které už právě začalo. Ty se potřebuješ dostat ke svému místu, ale všichni již sedí. Ještě ke všemu je tvé místo přímo uprostřed řady. Jakým způsobem budeš procházet řadou?

Zdroj: Vlastní zpracování

Dívky ve většině zvolily správně variantu a), kde budou procházet čelem k ostatním divákům. Stejně tak odpovědělo i 28 chlapců. Další nejpočetnější variantou byla možnost, že půjdou dle situace. Zvolilo tak 15 dívek a 16 chlapců. Nejméně žáků označilo možnost za b, půjdu zády k divákům.

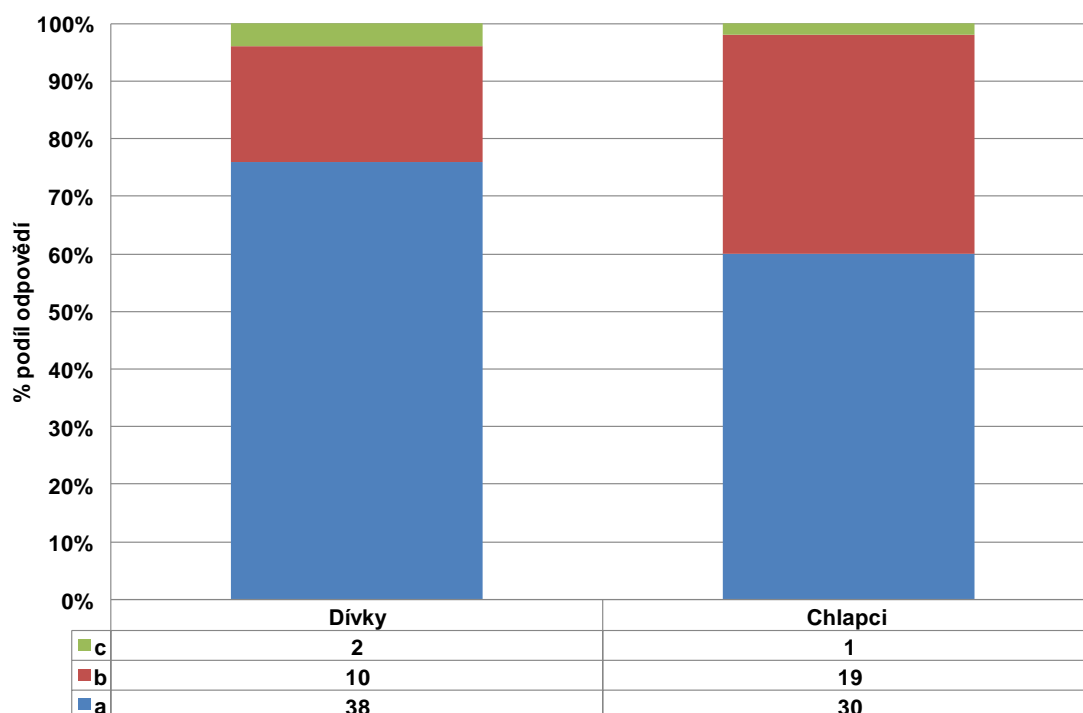
Graf 4 V divadle ženu usadíš zpravidla... (z pohledu muže)

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejvíce dotazovaných zvolila možnost za b) napravo od partnera. Odpovědělo tak 25 dívek a 29 chlapců, kteří se ukázali jako mladí gentlemani. Jako druhou možnost za a) ženu posadím nalevo od partnera označilo 16 dívek a 10 chlapců. Variantu c) podle toho o jaké rameno se jí muž bude chtít opřít považovalo za správnou odpověď 9 dívek a 11 kluků.

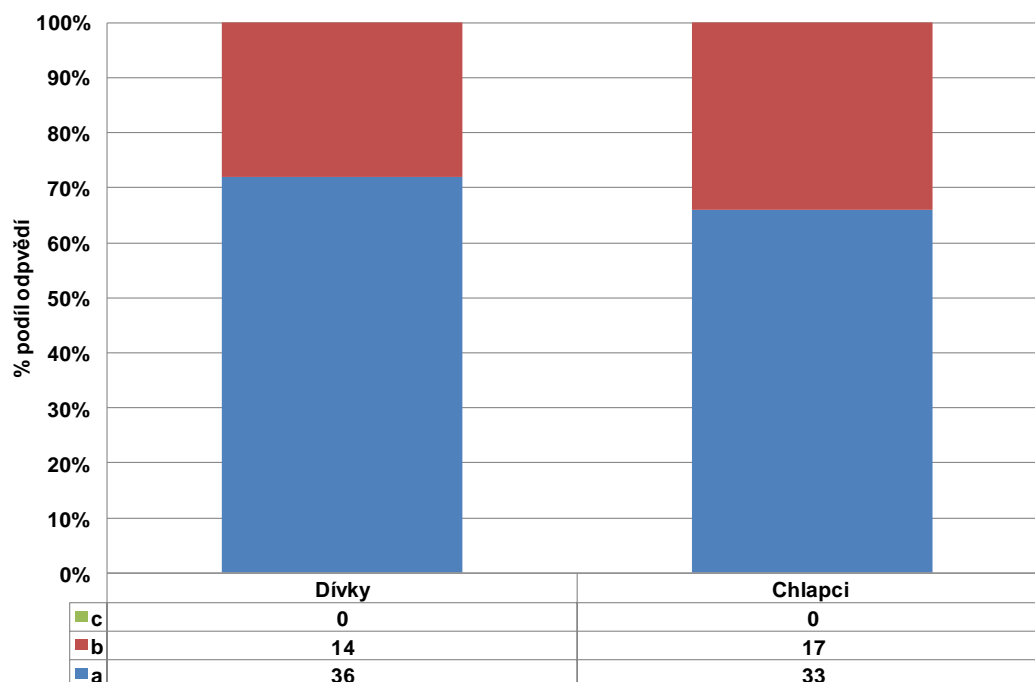
Graf 5: Přemýšlíš nad vhodností svého oblečení do školy?

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejvíce volenou možností byla varianta a) Ano snažím se. Nad vhodností svého oblečení do školy se snaží přemýšlet 38 dívek a 30 chlapců. Další možností b) Ne, není proč se z touto otázkou vypořádalo 19 chlapců a 10 dívek. Na odpověď d), zda ovlivňují jejich oblečení z velké části rodiče, odpovědělo minimum dotazovaných. Celkem tak odpověděla 2 děvčata a jen 1 chlapec.

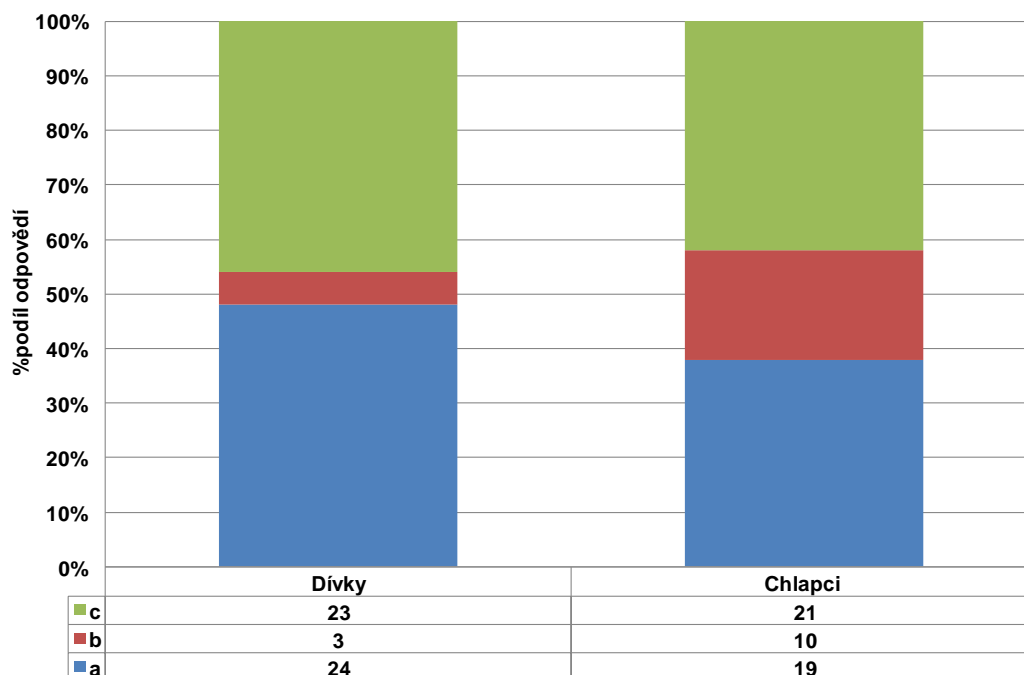
Graf 6 Zdravíš každého učitele, kterého potkáš?

Zdroj: Vlastní zpracování

Správnou odpověď za a) Ano zdravím všechny dospělé ve škole, označilo 36 dívek a 33 chlapců. Variantu b) Ano, ale jen učitelé, kteří mě učí vybralo za nejvhodnější 14 dívek a 17 chlapců. Poslední variantu c) Ne,zdravím jen své kamarády nevybral ani jeden z respondentů.

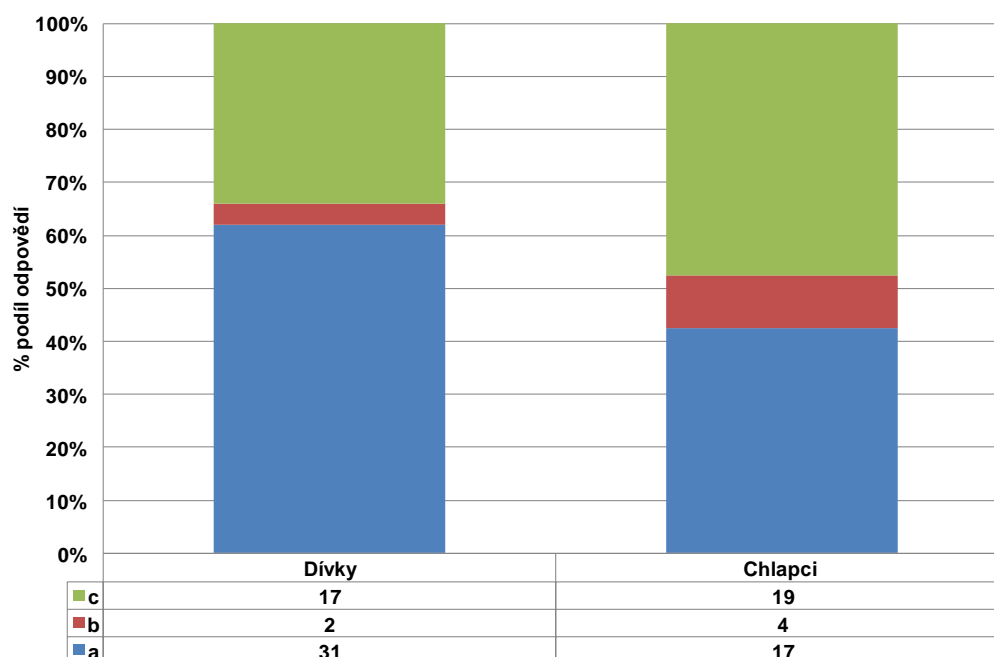
Graf 7 Ocenil/a by jsi více ze společenského chování v rámci výuky?

Zdroj: Vlastní zpracování

Většina dívek v počtu 24 by uvítala více ze společenského chování. O jednu méně jich o tom vůbec nepřemýšlelo. Většina chlapců se nad tím vůbec nezamýšlela v počtu 21 dotazovaných. Ovšem 19 chlapců by případnou výuku ocenilo. Variantu b) Ne zvolily 3 dívky a 10 chlapců.

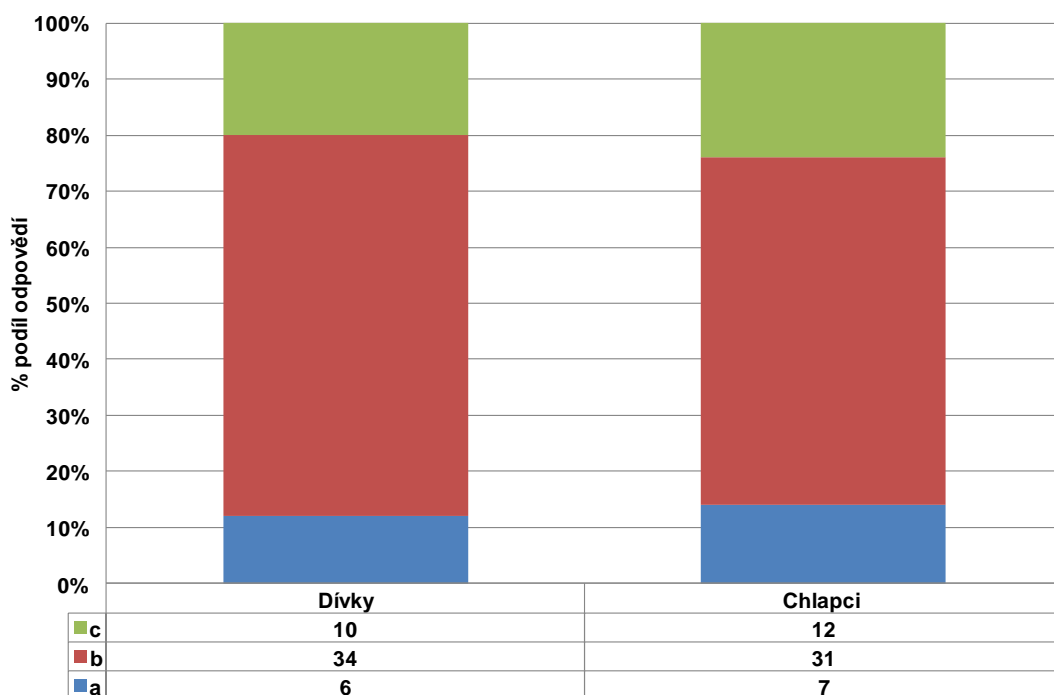
Graf 8: Myslíš si, že je v dnešní době důležité znát pravidla společenského chování?

Zdroj: Vlastní zpracování

Dívky v počtu 31 si myslí, že je důležité znát pravidla etikety. Z celkového počtu 50 chlapců označilo tuto možnost 17 z nich. Více se jich přiklonilo k variantě c) Nevím spolu se 17 dívkami. Variantu c) Ne označila 2 děvčata a 4 chlapci.

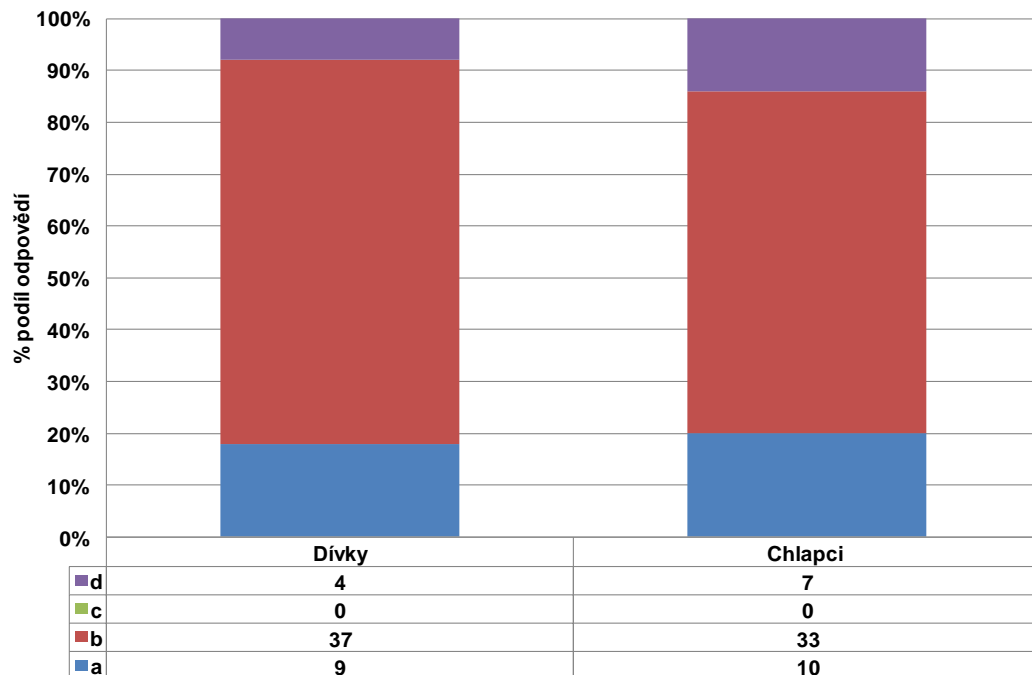
Graf 9: Kupuješ několik růží mamince k svátku. Jaký počet zvolíš?

Zdroj: Vlastní zpracování

Správně by nakoupilo lichý počet květin 34 dívek a 31 chlapců. Sudý počet volilo jako správnou volbu 6 dívek a 7 chlapců. Variantu c) Dle stavu peněženky vybralo 10 dívek a 12 chlapců.

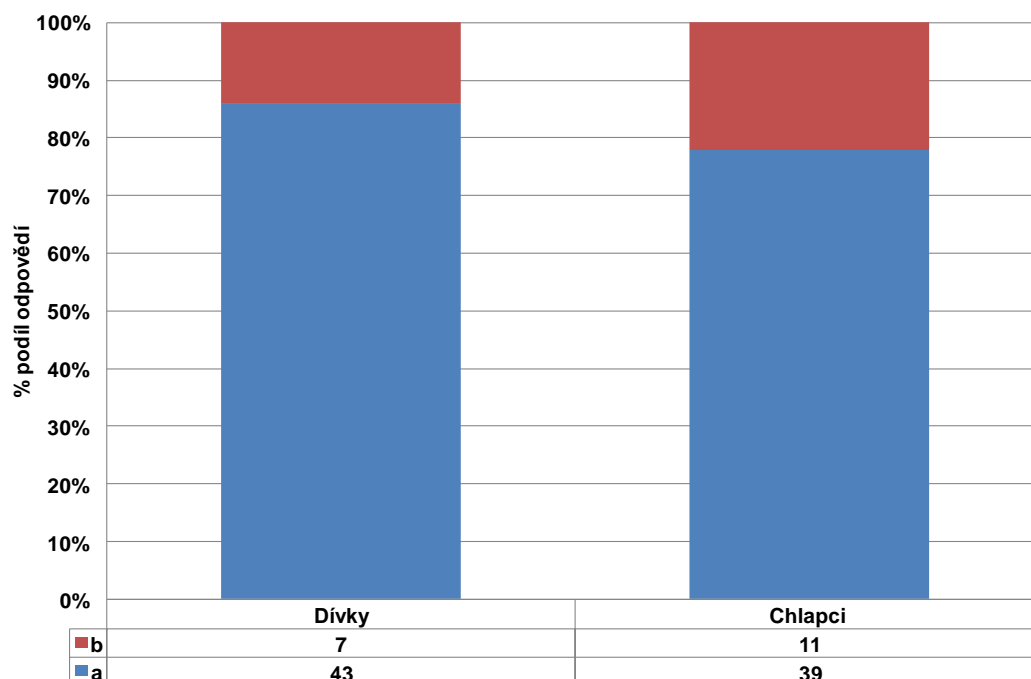
Graf 10: Jaký preferuješ oblek ke štědrovečerní tabuli?

Zdroj: Vlastní zpracování

Variantu b) Snažím se o slavnostnější oblek uvedlo 37 dívek a 33 chlapců. Možnost a) Pohodlné domácí oblečení si na sebe vezme 9 dívek a 10 chlapců. Džíny a triko, běžné oblečení do školy volí 4 děvčata a 7 chlapců. Poslední možnost c) Pyžamo, ať se cítím co nejlépe nevybral nikdo z dotazovaných.

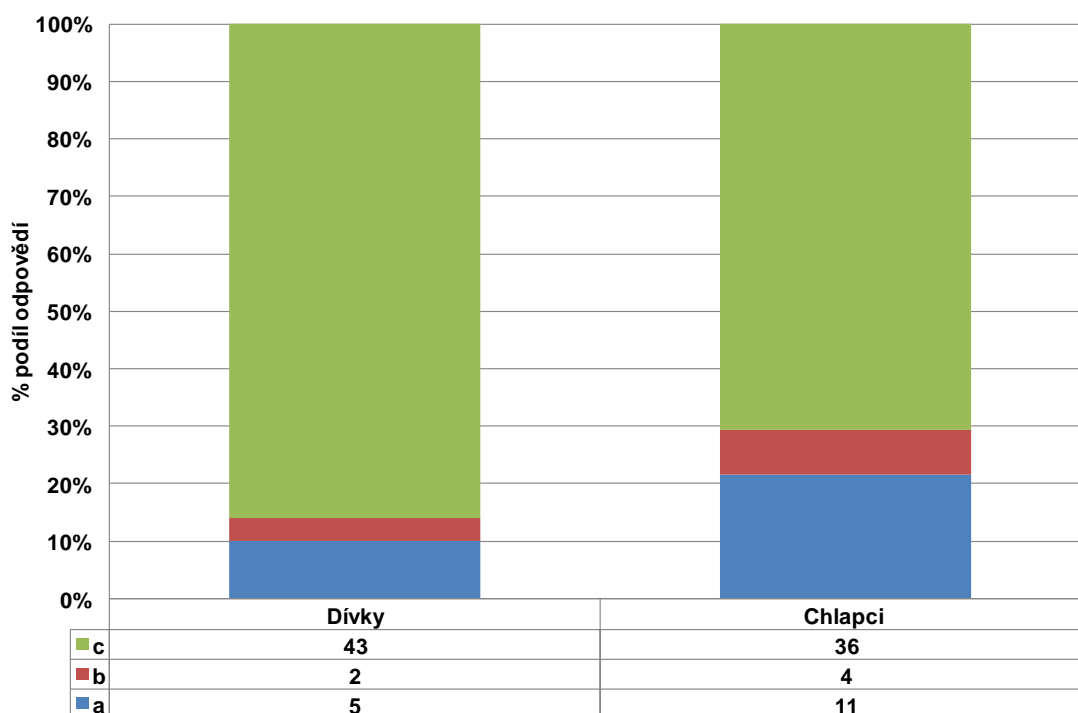
Graf 11: Potkáš někoho poprvé. Dáváš hodně na to jak se chová, popřípadě jak vypadá?

Zdroj: Vlastní zpracování

Na první dojem dává z celkových 50 respondentů 43 dívek a 39 chlapců. Naopak kdo na něj nedá je 7 dívek a 11 chlapců.

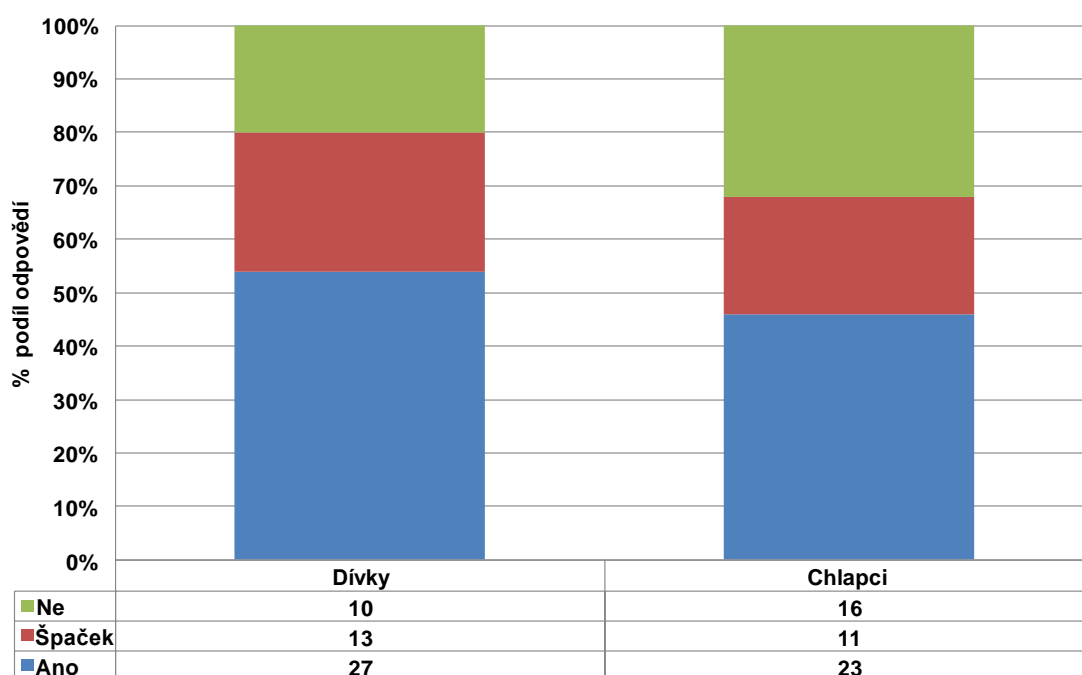
Graf 12: Níže uvedené dvojice se potkají někde na veřejnosti.
Kdo zdraví jako první?

Zdroj: Vlastní zpracování

Možnost c) Podřízený zdraví první nadřízeného zaškrtno 43 dívek a 36 chlapců. Další nejvíce volenou byla varianta a) Žena zdraví první muže, odpovědělo tak 5 dívek a 11 chlapců. Pro poslední možnost b) Starší zdraví první mladšího se rozhodla 2 děvčata a 4 chlapci.

Graf 13 Znáte někoho, kdo se zabývá etiketou?

Zdroj: Vlastní zpracování

Znalost přední osobnosti etikety u nás Vladislava Špačka se u žáků osmých tříd příliš neprokázala. Do svého dotazníku ho napsalo 13 dívek a 11 chlapců. Kladnou odpověď jsem označila odpovědi typu: učitel a někteří žáci označili i mě. Více variant se nevyskytovalo. Zápornou odpověď se vyjádřilo 10 dívek a 16 chlapců.

9.2 Interpretace a diskuze výsledků

Po vyhodnocení všech otázek pomocí grafů je přehledně vidět, jak odpovídaly dívky a chlapci jako jednotlivé skupiny. Hypotéza č. 1 se ukázala jako pravdivá, jelikož při přehledu odpovědí je vidět výrazná převaha správných možností. Taktéž se potvrdila i hypotéza č. 2, kdy dívky ve velké většině otázek odpovídali více správně, než-li chlapci.

V některých školách autorka zjistila, že žáci výuku etikety mají. Tudíž je vidět, že svůj účel splňuje a nadále je určitě vhodné něco z etikety začlenit alespoň do občanské výchovy.

9.3 Závěr výzkumu

Autorka si díky dotazníkovému šetření vyzkoušela vystupovat před mladšími posluchači, než je běžně zvyklá. Využila tak všech sil, aby upoutala pozornost těchto mladších školáků a udělala tak pro efektivnost výsledků výzkumu maximum. V závěru se tak potvrdila znalost společenského chování a potvrdily se obě sestavené hypotézy, kde dívky byly úspěšnější než-li chlapci a potvrdila se i celková znalost společenského chování u žáků osmých tříd. Jako případná rizika by autorka uvedla neochotu některých žáků spolupracovat.

ZÁVĚR

Pravidla společenského chování nejsou neměnná, ale naopak se přizpůsobují postupem času aktuálnímu období. Některá z pravidel se přizpůsobují pomalejším tempem a některá se naopak mění dynamicky. Mohou vznikat i pravidla zcela nová a nepoznaná. S postupným pokrokem vědy se tak můžeme setkat například s nepsanou etiketou SMS zpráv, či pravidla elektronické komunikace. Takováto pravidla nelze nijak právně vynucovat, podobně jako nemůžeme někomu diktovat, jak se má vhodně oblékat nebo zdravít lidi na ulici. Tím, že vidíme snahu o vznik dalších pravidel pro nové věci, tak si uvědomíme, že v prostředí s absencí pravidel je velká spousta lidí schopna překračovat hranice slušnosti. Společenská etiketa není od toho, aby nám nějak komplikovala životy, ale naopak je má usnadnit. Dobré vystupování a slušné chování otevírá totiž dveře do dalšího světa a zlepšuje tak úroveň styků s okolím.

Cílem bakalářské práce bylo posouzení významu společenské etikety a analýza osvojení umění komunikace a správného vystupování na veřejnosti. V teoretické části popsána historie etikety a jak se postupem času vyvíjela. Následně je nastíněna historie rétoriky a v dalších kapitolách je například společenské chování v kontaktu s druhými lidmi i kontakt se světem v rámci společenského chování. Citace z odborné literatury jsou uvedeny harvardským systémem. Teoretická část tak potvrdila aktuálnost zvoleného tématu. Každý den se s etiketou setkáváme a dnes a denně ji někdo využívá. Některá psaná pravidla jsou aktuální i desítky let.

Velkou roli hraje etiketa i v médiích, kde se dozvídáme o různých nedbalých situacích. Spousta hlavních představitelů a známých osobností se tak potýká s tím, jak se v dané situaci chovat a najímá si tak experty na společenské chování. V minulosti je tímto proslulý hlavně Vladimír Špaček, který v letech 1993 – 2003 radil bývalému prezidentovi Václavu Havlovi a byl zároveň i jeho mluvčím i ředitelem Tiskového odboru Kanceláře prezidenta republiky. Díky jeho zkušenostem u hlavy státu tak vznikaly jeho knihy. Nejslavnějšími z nich je Velká kniha etikety, která je i jedním z použitých zdrojů pro tuto bakalářskou práci. Z historického hlediska společenského

chování je pro naši zemi známí Jiří Stanislav Guth – Jarkovský. Většina Čechů ho zná jako osobu jež usilovala o účast českých sportovců na olympijských hrách. Tato osobnost byla ale v první řadě hradním ceremoniářem a zasloužila se o vytvoření prvorepublikového protokolu, či řádu Bílého lva.

V praktické části se autorka věnovala výzkumu na základních školách. Jako vzorek byly vybrány třídy osmých ročníků. Díky výzkumu se potvrdily stanovené hypotézy. Autorka se díky práci s žáky mohla dozvědět i něco o výuce spojené se společenským chováním. Domnívá se, že předem stanovené cíle bakalářské práce byly splněny. V budoucnu by bylo vhodné dětem již na základní škole vštěpovat zásady slušného chování, aby se tak zamezilo možnosti nějakého základu do života, pokud se jim v rodině tak nedostane. Určitě jim to pak pomůže v budoucnu, kdy se stanou lepšími lidmi a snadněji tak budou vnímány okolím. Minimálně v dospělosti to zajisté ocení a nebude tak na zásady společenského chování nahlíženo, jako na přežitek minulosti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BUCHTOVÁ, B. *Rétorika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a. s. , 2006. ISBN 80-247-0868-X.

ELIAS, N. *O procesu civilizace/I.: sociogenetické a psychogenetické studie*. 1. vyd. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-720-3838-9.

FORMÁČKOVÁ, M. , ZINDELOVÁ, M. *Vysoká škola bontonu: 500 tipů do pohody (i nepohody)*. V Praze:2006. XYZ,

HUBÁČEK, J. *Jak mluvit a přednášet*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1983.

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-717-8749-3.

JARKOVSKÝ, G. J. *Společenský katechismus*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1992. ISBN 22-057-92.

JEČNÝ, D. *Breviář moderního člověka*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1968. 40 s. ISBN 25-035-68.

JEČNÝ, D. *Společenský styk pro střední ekonomické školy*. Praha: SPN, 1987.

KOCOURKOVÁ, J. *Etiketa na cesty aneb jiný kraj, jiný mrav*. 1. vyd. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2009. ISBN 978-80-87156-39-1.

MAŘÍKOVÁ, M. *Rétorika – Manuál komunikačních dovedností*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2000. ISBN 80-86419-03-7.

MATHÉ, I., L. ŠPAČEK. *Etiketa – Příruční encyklopedie slušného chování*. 1. vyd. Praha: BB/art s. r. o. , 2005. ISBN 80-7341-564-X.

MEJSTRÍK, V. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. vyd. 3., Praha: Academia, 2003. ISBN 978-80-200-1080-3.

OPLETALOVÁ, S. *O slušném chování a věcech souvisejících*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-41-5.

- SCHÖNFELDT, S. *Dobré mravy opět v kurzu*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 2005. ISBN 80-249-0582-5.
- SMEJKAL, V. *Lexikon společenského chování*. 2.vyd. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-503-3.
- SMEJKAL, V. *Abeceda společenského chování*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1989. ISBN 80-7012-006-1.
- ŠPAČEK, L. *Malá kniha etikety pro každý den*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-2251-4.
- ŠPAČEK, L. *Velká kniha etikety*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2005. ISBN 80-204-1333-2.
- ŠPAČKOVÁ, A. *Moderní rétorika*. 1.vyd. Praha, Grada, 2003. ISBN 80-247-0633-4.
- ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
- ŽANTOVSKÁ, I. *Jazyková komunikace v dějinách lidstva*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-55-6.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam grafů

Graf č. 1: Jak často chodí žáci do divadla?.....	45
Graf č. 2: Co by jsi si na sebe vzal/a do divadla? (Vystoupení se koná v Národním divadle.)	46
Graf č. 3: Jdeš na divadelní představení, které už právě začalo. Ty se potřebuješ dostat ke svému místu, ale všichni již sedí.- Ještě ke všemu je tvé místo přímo uprostřed řady. Jakým způsobem budeš procházet řadou?	47
Graf č. 4: V divadle ženu usadíš zpravidla...(z pohledu muže)	48
Graf č. 5: Přemýšlíš nad vhodností svého oblečení do školy?.....	49
Graf č. 6: Zdravíš každého učitele, kterého potkáš?.....	50
Graf č. 7: Ocenil/a by jsi více ze společenského chování v rámci výuky?.....	51
Graf č. 8: Myslíš si, že je v dnešní době důležité znát pravidla společenského chování?	52
Graf č. 9: Kupuješ několik růží mamince k svátku. Jaký počet zvolíš?	53
Graf č. 10: Jaký preferuješ oblek ke štědrovečerní tabuli?.....	54
Graf č. 11: Potkáš někoho poprvé. Dáváš hodně na to jak se chová, popřípadě jak vypadá?	55
Graf č. 12: Níže uvedené dvojice se potkají někde na veřejnosti. Kdo zdraví jako první? ...	56
Graf č. 13: Znáš někoho, kdo se zabývá etiketou?	57

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník.....	I
----------------------------------	----------

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník společenské chování

Milý žáku, milá žákyně,

jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského, Praha. Tento dotazník je vytvořen, abych jeho prostřednictvím zjistila jaké znalosti mají žáci 8. tříd ohledně společenského chování. Dotazník je anonymní, proto se nepodepisujte. Prosím vás o upřímné odpovědi, díky kterým budu moci dokončit svou závěrečnou práci. Každá otázka má pouze jednu správnou odpověď a tu zakroužkujte. U otázky číslo 7. je vymezené místo pro otevřenou odpověď.

Děkuji za vaši spolupráci.

Katka Havelková

1. Označ pohlaví:

- a) holka
- b) kluk

2. Kde bydlíš?

- a) město
- b) vesnice

3. Jak často chodíš do divadla?

- a) 1x měsíčně
- b) 1x za půl roku
- c) 1x do roka
- d) Velmi zřídka, většinou jen se školou.

4. Co by jsi si vzal/a na sebe do divadla (Nejedná se o muzikál, vystoupení se koná v Národním divadle)?

- a) džíny a triko
- b) tmavé kalhoty a svetr
- c) sako/šaty

5. Jdeš na divadelní představení, které už začalo. Ty se potřebuješ dostat ke svému místu, ale všichni již sedí. Ještě ke všemu je tvé místo přímo uprostřed řady. Jakým způsobem budeš procházet řadou?

- a) čelem k ostatním divákům
- b) zády k divákům
- c) podle situace

6. V divadle ženu usadíš zpravidla (z pohledu muže)...

- a) nalevo od partnera
- b) napravo od partnera
- c) podle toho o jaké rameno se jí muž bude chtít opřít

7. Znáš někoho, kdo se zabývá etiketou, společenským chováním?

8. Přemýšlíš nad vhodností svého oblečení do školy?

- a) Ano, snažím se.
- b) Ne, není proč.
- c) Ovlivňují to z velké části rodiče.

9. Zdravíš každého učitele, kterého potkáš?

- a) Ano, zdravím všechny dospělé ve škole.
- b) Ano, jen ty učitelé, kteří mě učí.
- c) Ne, zdravím jen své kamarády.

10. Ocenil/a by jsi více ze společenského chování v rámci výuky?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Nepřemýšlel/a jsem o tom.

11. Myslíš si, že je v dnešní době důležité znát pravidla společenského chování?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

12. Kupuješ několik růží mamince k svátku, jaký počet zvolíš?

- a) 2
- b) 3
- c) Podle stavu peněženky, na počtu nezáleží.

13. Jaký volíš oblek ke štědrovečerní tabuli?

- a) pohodlné domácí oblečen
- b) snažím se o slavnostnější oblek
- c) pyžamo, ať se cítím co nejlépe
- d) džíny a triko, běžné oblečení do školy

14. Když někoho potkáš poprvé, dáváš hodně na to jak se chová, popř. jak vypadá?

- a) Ano
- b) Ne

15. Níže uvedené dvojice se setkají někde na veřejnosti. Kdo zdraví jako první?

- a) Žena zdraví první muže.
- b) Starší zdraví první mladšího.
- c) Podřízený (uklízečka) zdraví první svého nadřízeného (ředitele).

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Kateřina Havelková

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Prezenční studium

Název práce: Zásady společenského chování a vystupování

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh:53

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů:21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů:0

Počet internetových zdrojů:0

Počet ostatních zdrojů:0

Vedoucí práce: Mgr. Izabela Noveská